ŞİDDETİN KIZIL GÜLLERİ

SEDAT ŞEN

Anlatı

ŞİDDETİN KIZIL GÜLLERİ

Anlatı

SEDAT ŞEN

DİZGİ VE YAYINA HAZIRLIK
SOSYAL İNSAN YAYINLARI

REDAKSİYON
GÜL TANYERİ

KAPAK DÜZENİ
HAYATİ GÜNGÖREN
CAN GRAFİK

BASKI-CİLT
CAN MATBAASI

BASKI YERİ VE YILI
İSTANBUL, 10 EYLÜL 2008

ISBN
978-605-89761-0-8

YAYINCI SERTİFİKA NO
0107-34-007134

DİYALEKTİK YAYINLARI
İSTEME ADRESİ
İ. Çalışlar Caddesi No: 60 D: 9 Bahçelievler-İstanbul
Tel: 0212 644 59 46

İÇİNDEKİLER

sunu.....5
hristo'nun taşları.....7
bir muhacirin kırmızıları.....29
sıcak temas.....53
kara lastiklerin izi.....69
direnmenin gülüdür yaşamak.....81
sustalı.....99
otlak meydan muharebeleri.....109

"Siz insan türünün en masumu olan çocukları, sömürmeye ve sömürülmeye, ezmeye ve ezilmeye hatta çıkarlarınız için ölmeye ve öldürmeye hazırlıyorsunuz. Oysa onların ruhları eşit ve özgür bir yaşama daha yatkındır. Ve onlar, böyle bir yaşam için çıkara dayalı ilişkilerinizi ortadan kaldırmaya, dünyanızı fethetmeye girişeceklerdir. Biz onlara, uygun araçlar ve güç alabilecekleri bir tarih bırakmaya ant içtik.

Bu kitap, geleceğin o büyük fetihçilerine armağan olsun."

sunu

Tarih, bir üretici güçtür. Bugünkü ve yarınki yapıp etmelerimizi az ya da çok etkiler. Ondan kopmak olanaksızdır. Ama o üretici güçte yapılacak tahribatlarla onun etkisi azaltılabilir. Kişi ya da toplumsal kesimlerin bugün ve yarının içindeki hareketleri yolundan çıkarılabilir. Bundandır ki tarih toplumsal sınıf ve katmanların, üzerinde en çok tepiştikleri, kapıştıkları ideolojik alandır. Ancak bir sınıf var ki bir tek o, tarihi hiçbir çarpıtmaya uğratmadan kabul edebilir. Hatta o sınıfın ve o sınıf adına hareket edenlerin bir görevi de diğer sınıf ve katmanların tarih üretici gücüne yönelik yıkımcı, tahrip edici yaklaşımlarını durdurmak, ortadan kaldırmak oluyor, olmalıdır da.

Kişi de bir üretici güçtür; onun da tarihi vardır.

"Şiddetin Kızıl Gülleri" bilimsel bir tarih kitabı değildir. Toplumsal bir tarih anlatısı da sayılmaz. O, bir kişinin, içinde yer aldığı toplumu algılama, tanımlama sürecinde başlangıç sayılabilecek anlatıların ve olayların

dili olma iddiasındadır. Kişiyi oluşturan parçacıklar içinde yer alan tarih üretici gücünün bir bölümüdür sadece.

"Şiddetin Kızıl Gülleri" kitapta yer alan anlatıların, öykülerin ortak adıdır. Aynı zamanda anlatıların ortak sonucudur.

Anlatılanlardan ve yaşananlardan beslenen öyküler şiddete övgü düzmezler; ama şiddetin bıraktığı olumlu izlerin üstüne basarlar. Bu izler toplumsal olabildiği kadar kişiseldir de.

Üç büyük bunalım döneminde üç kuşağın doğrudan ya da dolaylı olarak karşılaştığı iç içe geçmiş şiddet zincirinin çocukluğumda, düşünsel varoluşumda yarattığı olumlu değişimlerdir "Kızıl Güller".

Ben duyduğum, yaşadığım olaylardan derleyebildiğim kadar kızıl güller derledim. Bu gülleri artırmak ya da güllerden bal eylemek artık okurların isteğine, arzusuna kalmıştır.

***

Kitabın hazırlanış sürecinde bana destek olan tüm dostlarıma ve yakınlarıma teşekkürü borç bilirim.

Sevgilerle...

Sedat Şen

hristo'nun taşları

Canlı ya da cansız, çevresindeki bütün varlıklar keşfedilmeyi bekleyen bir ilgi odağıdır çocuk için. Bir gizem avcısı olarak çocuk, kendisi gibi bir ruha, bir dile sahip sandığı nesnelerin dünyasıyla ilişki kurmak, iletişime geçmek; onları tanımak, anlamak ve ifade etmek ister. Gözleyerek, deneyerek bazen de kendinden büyüklere sorarak nesnelerin ve dilin uçsuz bucaksız okyanusunda küçücük teknesiyle yol almaya çalışır. Keşifler arttıkça, gizler çözüldükçe o tekne de büyür ve büyüdükçe daha hızlı yol alır.

Küçük gemiler olarak bizler, nesnelerin ve dilin okyanusunda ilerlerken hiçbir yönlendirme ya da sınırlamalarla karşılaşmıyorduk. En azından başlangıçta durum böyleydi. Radyo, televizyon gibi iletişim araçları bize henüz ulaşmamıştı. Tek bilgi kaynağı büyüklerinse işten güçten kafa kaldıracak zamanları yoktu. Komşu çocuklarıyla oluşturduğumuz "çocuk meclisleri"nde

saatlerce süren bilgi alışverişi dışında bir etkilenme pek söz konusu değildi. "Çocuk meclisi" diyorum ya, öyle bildiğiniz meclislerden değildi bu. Akşam hava kararlığında, iş güç yapılamaz, oyun oynanamaz olduğunda, evimizin güney tarafında bulunan harmanda toplanır, büyükler çağırana dek sohbet ederdik. Kış mevsimi ve yağmurlu havalar dışında hemen her gün yaptığımız bilgi alışverişi bir çeşit meclis sayılırdı.

Dilin ve nesnelerin gizeminin yarattığı çekim gücü, anlama arzusu, özgür düşünme ve sorgulamayla birleşiyordu. Saçma sapan sonuçlara da götürse bizi, bu süreç, beynimizi geliştirmede, özgünlüğümüzü oluşturmada önemli bir rol oynuyordu. En azından benim için geçerliydi bu durum. Değişik yaşlarda çocuklardan oluşan bu sohbet saatlerinde nesneler, olaylar, durumlar hakkında değişik görüşlere ulaşabiliyorduk. Aynılaştığımız noktalar olduğu gibi, ayrıştığımız noktalar da oluyordu.

Aklın, zekanın, ruhun gücünü o sohbetlerde fark etmiştim.

Evimizin ahır payında ve köşelerinde kullanılan ve aralarında harç olmadığı halde birbirine çakılmış gibi sapasağlam duran o dev kesme taşlar insan aklının, zekasının ve gücünün ürünüydü. Aşhane dediğimiz bölümde kara ateşliği ayıran o taş kemere ne demeli? Gören herkese "Yapan ustaya helal olsun!" dedirten bu kemer bizde büyük hayranlık uyandırırdı. Hilal biçiminde olduğu, taşların harç kullanılmadan birbirine

bağlandığı halde bu kemerin sağlamlığı; akıl, zeka ve histen oluşan insan ruhunun güç yani emek aracılığıyla bir yansımasıydı. Harika bir işti bu. Ya bizim buluşumuz? İnsan ruhu, emeğiyle var ettiği ürününde kendini görünür kılar.

Dil bize, üzerinde gezindiğimiz okyanusun üstünde, tam yedi kat ruhani bir dünya olduğunu söylemeye başlamıştı. Küçük gemilerimiz, okyanusun yüzeyinde gezinmeye uygundu. Onlara kanat takıp cesurca arşa kanat çırpmaya başlamamız gerekiyordu. Soyut bir evrende daha çok zorlanıyor, zorlandıkça büyüklere daha sık başvuruyorduk. O zaman da sınırlamalara, doğrudan ya da dolaylı yönlendirilmelere maruz kalıyorduk. Şiddet ve korku, gemilerimizi durdurmada, bizi yönlendirmede büyüklerimizin tek silahıydı.

Güneşli bir yaz günüydü. Bizimkiler bir işe yaramayan beni, kardeşim Faruk'la evde bırakarak fındıklığa inmişlerdi. 5-6 yaşlarındaydım. Faruk benden 1,5 yaş küçüktü. Evimizin güneye bakan avlusunda, taflan ağaçlarının gölgesinde gâh oynuyor, gâh oturuyorduk. Faruk bana:

- Allah kurt gibi midir? diye sordu.
- Yoo! O hiçbir şeye benzemezmiş. Niye?
- Herkes ondan korkuyor da, dedi.

Gözlemiştim. Şimşekler çakıp gök gürlediğinde büyükler ellerini yukarı kaldırır, dua ederlerdi. Allah, yıldırımlarını onlardan uzak tutsun diye. Onlar bile korkuyordu.

Komşumuzun yaşça benden büyük kızlarından biri anlatmıştı: Bizler bir suç, günah işlediğimizde Allah, bulutların üstüne binerek gelir; şimşeklerle, gök gürültüsüyle, yıldırımlarla bize öfkesini gösterirmiş. Kim günah işlediyse onun ağaçlarına, evine yıldırımlar atarmış. O yıldırımlar ki devasa büyüklükte ve kalınlıkta gürgen ağaçlarını ortadan yararmış. Bir serenderi, mereği, hatta evi küle çevirirmiş, içindekilerle birlikte. Daha da kızarsa bulutların üzerinde yuvarlayıp birbirine çarptığı taşlardan birini o günah işleyenlerin üzerine atıp onları yerin dibine batırırmış. Şimşekler, gök gürültüsü olduğunda, Karadeniz üzerinden kopup gelen karayel esip savurduğunda anlamalıymışız ki Allah'ı kızdıracak bir şeyler yaptık. O bizi korkutarak kötülük yapmaktan, suç işlemekten, günahtan alıkoyuyormuş. Büyük korkular salarak insanların birbirlerine kötülük yapmalarını engelliyormuş.

Ben böylesi havalarda ruhani dünya üzerine düşünmeye, sorgulama yapmaya korkardım. Hava güneşli olduğunda - Karadeniz'de böyle havalar nadirdir- Allah'ın başka yerlerde olduğunu düşünerek kanatlarımı açar, her türden sorgulamaya kanat çırpardım.

Biz çocuktuk ve masum sayılırdık. Ama Tanrı öfkesini gösterdiğinde biz de korkuyorduk. Koca koca ağaçları kökünden söküp deviren rüzgarlardan, düştüğü her yeri yakıp kül eden yıldırımlardan, bulutların üstünde korkunç gürültüler çıkaran taşlardan... Hiçbir şey yapmadığımız halde korkuyorduk, daha doğrusu korkutuluyorduk.

Dil, beni ruhani bir dünyaya salarak korkuyla çatışan bir ruh haline sokmuştu. Bununla da kalmadı. Bir gün bana yüzeyinde ve birkaç kat üstünde gezindiğim ve boğuştuğum okyanusun dibinde de birtakım hakikatler olduğunu hissettirdi. Derinlere ne ile, nasıl dalacaktım şimdi ben? Bu dil, ne bela şeymiş böyle!

Bilirdim ve duyardım, bazı yerlerin ve şeylerin iki adı vardı. Eski ve yeni adları. Baliya, Fatiza, Petromita, Mesopliya, İskefiye... Biz bu eski adları kullanırdık. Bazı büyükler bundan dolayı bize kızardı. Nedenini açıklamazlardı.

Aynı kökten türeyen üç beş fındık dalının oluşturduğu kümeye biz "mol" derdik, bazıları "ocak" derdi. Bu ikiliğin nedenini bilmezdim. Bir de büyüklerin kullandığı birtakım ünlemler vardı: "Amodon sevodeneme" gibi.

Bir gün dayanamayıp anneme sordum:

- Bu söz ne?

- Ne bileyim? Rumca. Bizden öncekiler derdi, ben de onlardan öğrendim.

- İyi de Rum kim? Sizden öncekiler Rum muydu?

Sorularımın ardı arkasının kesilmeyeceğini bildiğinden olacak:

- Git başımdan, öğrenip ne yapacaksın? Başka işin mi yok?

Benim işim öğrenmek değil miydi? Anneanneme, başka büyüklere sordum. Baştansavma yanıtlar aldım.

Bir şeylerin gizlendiği hissi uyanmıştı içimde. Ters bir yoldan da olsa kafamdaki sorulara yanıt bulacaktım.

Şiddetli bir kış geçiriyorduk. Bir metreye yakın bir kar, durmak bilmeyen bir tipi, buz gibi bir hava bizi eve hapsetmişti. Kara ateşin başında önümüz ısınıyor, sırtımız donuyordu. Okullar tatil edildiği için ablam da Ali de evdeydi. Ağabeyim gidecek bir yer buluyordu kendine.

Elimde bir çalıyla kara ateşin kenarına düşmüş çalı çırpı parçalarını ateşin ortasına sürüyordum. Derin düşüncelere ve hayallere dalıyor, arada bir kafamı kaldırıp evde olan biteni gözlüyordum: Büyük bir sessizlik hakimdi evin içine. Dışardaki fırtınanın sesine, arada bir kara ateşte yanan çalı ve odun parçalarının çatırtısı ekleniyordu. Anneannem, evimizin güney tarafında bulunan, "hayat" adı verilen küçük odada bir şeylerle uğraşıyordu. Fırtına kuzeyden esip savurduğu için güney kapısını kullanarak dışarıya çıkan tek insan annemdi. Odun, çalı getiriyor, ineklere yem hazırlıyordu. Her içeri girdiğinde şiddetli bir öksürük onu tutuyor, bu öksürük nöbetleri bizi kaygı ve üzüntü içinde bırakıyordu. Hiçbir şey söylemeden birbirimizin gözüne bakıyorduk. Annemiz hastaydı ve biz bir şeyler yapmalıydık.

Başımla Ali'ye işaret ettim. Annemin odasına girdik. Faruk da arkamızdan geldi. Kapının sağında hiç kullanılmamış bir şömine vardı. O büyük kesme taşlardan yapılmış şömineyi yakıp odayı ısıtmayı önerdim. Annem şimdi ahıra inecekti, ahırdan çıkınca yemeğini yer

ve bu sıcacık odada bir süre uyurdu. Belki hastalığından kurtulurdu.

- İyi ama, bugüne kadar hiç yakılmadı. Üstelik çatıda bacası yok bunun.

Eğilip baktık. Soba borusundan biraz geniş bir delik vardı yukarı doğru; ama nereye kadar gittiğini göremiyorduk.

- Bacasız şömineyi niye yapsınlar? Eğer burada, bizi katıla katıla güldüren Temel fıkralarına konu olacak bir durum yoksa bu delik dumanı çeker götürür. Belki de büyük bacaya giden gizli bir bacadır bu.

Ne de olsa insan aklına, zekasına güvenen ve onu savunan biriydim.

- Çaresiz, deneyeceğiz, diyerek tartışmayı noktaladım. Annem ahırdaydı, anneannemse yine küçük odada. Kara ateşin yanındaki kuru çalılardan aldım, küçük küçük parçalar halinde kırdım onları. Ali'yle Faruk da şöminede bulunan eşyaları aldılar, bir köşeye yerleştirdiler. Çalıları tutuşturduk. Alev çalıları sardıkça duman odaya doluyordu.

- Baca niye çekmiyor ki?

- Belki ilk kez yandığından. Biraz bekleyelim.

Oda iyiden iyiye duman dolmuştu, gözlerimiz kızarmaya başladı. Üçümüz de öksürüyorduk. Ali pencereyi açmaya uğraşırken:

- Uyy! Bilmem ne yiyenin uşakları! Evi mi yakacaksınız?

Bu ses, şiddetinden sual olunmaz annemin sesiydi. Kedi görmüş fareler gibi sağa sola kaçışmaya başladık. Faruk, kendini karyolanın altına atabilmişti; ama Ali yakalanmıştı. Onu yalnız bırakamazdım:

- Onun suçu yok, fikir benimdi, dedim ve kendimi annemin eline bıraktım. Annemin dayakta adaleti vardı. Yaşa ve bedene göre döverdi bizi. Sorumluluğu alsam da Ali'nin yediği dayağın yarısını ben yiyordum. Bereket anneannem vardı, o melek kadın. Zorlanarak da olsa ikimizi annemin elinden koparıp aldı.

Ali, anneannemi siper ederek anneme veryansın ediyordu:

- Biz sana iyilik yapalım dedik. Sen ne anlarsın iyilikten?

- Ula salaklar! Görmüyor musunuz şöminenin bacası yok.

Hemen atladım:

- Bize kızacağına, şöminenin bacasını yarıda bırakan ustalara kız. Asıl salaklığı yapan onlar. Ağlıyordum bunları söylerken.

- Kes sesini!

Enseme gelen tokatla badama denilen, odaların önündeki tahta döşemeye uzanmam bir oldu.

- Yeter artık, dedi anneannem. Bırak çocukları!

Evdeki fırtına dinmişti, ama dışardaki devam ediyordu. Gözyaşlarım da azalmıştı; ama burnum akıyordu hâlâ. Burnumu temizleyip yüzümü yıkarken anneannem şömineyi temizledi, eski haline getirdi.

Badamaya oturdum, dayaktan çok, şöminenin niye yarım kaldığını düşünmeye başladım. Anneannem yanıma oturdu. Başımı kucağına koydum:

- Bu evi kim yaptı böyle?

- Şey oğlum, şu an bunları öğrenmen doğru değil. Büyüyünce öğrenirsin.

Sesinde tereddüt vardı, ısrar ettim.

- Bu ev yapılırken, ben burda yoktum. Evin hikâyesini kaynanam bana anlatmıştı. Ben çocukken buraları Ruslar işgal etmişti. Biz Rusların ve Rum çetelerin baskısına dayanamayarak muhacir çıkmıştık. Ama kaynanamlar kalmış. Rumlar daha yukarı köylerde, iç kesimlerde yaşarmış; ama inşaatçılık, bakırcılık, kalaycılık, ticaret gibi işlerde çok ileriymişler. Bizimkiler hayvancılıkla, tarımla daha çok uğraşıyorlarmış.

Rusya'da ihtilal diye bir şey olmuş. Yeni hükümet askerlerini çekmeye karar vermiş. Bu eve de tam o zaman başlanmış. İki Rum usta yapıyormuş evi. Birinin adı Hristo'ymuş, diğerini söyledi de kaynanam, ben unuttum. Kızıl saçı ve sakalı varmış diğerinin. Evin temelindeki, ahır payındaki, köşelerindeki o kesme taşları onlar taşhanede kesip getirmişler.

- O büyük taşları ikisi mi yerleştirdi?

Başını salladı:

- İkisi yapmış. Hatta herkesin imrendiği şu taş kemeri de onlar yapmış. Çok az evde bu taş kemerden var. Türk ustalar, acemi oldukları için böyle taş kemerler yapamazlarmış. Evin alt kısmı tamamlanmış, üst

kısmı tamamlanmak üzereyken, Ruslar tamamen çekilmiş ve hükümetimizden Rumların muhacir edilmesi kararı gelmiş.

- Niye?

- Aslını bilmem o işin. Rum çeteleri bizi muhacir çıkarmıştı. Bizimkiler de onları. Rumlar istememiş, karşı çıkmışlar. Çok kan dökülmüş. Derelerin günlerce kan aktığı söylenirmiş. Sonunda Rum çeteleri teslim olmuş, kararı kabul etmişler. Hristo ve arkadaşı çok yalvarmış bu evin büyüklerine: "Söyleyin, biz burada kalalım." diye. Büyükler gitmiş, yalvarmış yakarmışlar, ama nafile! "Ya Müslümanlığı, Türklüğü kabul eder ve kalırlar ya da giderler." denmiş.

Kafamı kaldırıp:

- Kabul etselerdi ya! dedim.

Anneannem yüzüme ters ters bakarak:

- Sen kabul eder miydin?

- Hayır, asla! Utanmıştım.

- Onlar da kabul etmemiş. Bazıları kabul edip sünnet olmuş. Ama çoğu topraklarından koparılıp gitmek zorunda kalmış.

- Nereye gönderilmişler?

- Bir başka ülkeye... Gidip gitmedikleri meçhulmüş.

Merakla:

- Ne oldu ki?

Anneannem son söylediği cümleye pişman olmuş olacak ki bir an durdu, bana baktı:

- Kötü şeyler olmuş oğlum. Çok kötü şeyler... Her ne ise, Hristolar gidince evi tamamlamak için Türk ustalar tutulmuş. İşi iyi bilmediklerinden evi yarım yamalak tamamlamışlar. Şöminenin bacasız oluşu bundandır işte. Evin hemen her yıl dökülen, onarım isteyen kısımları, sonradan tamamlanan kısımlardır. Rum ustaların yaptıkları hâlâ sapasağlam duruyor.

Gözlerini benden kaçırarak söylüyordu bunları:

- Hadi, üşüdün kara ateşin başına geç otur, dedi. Yerinden kalktı. Eteğine yapıştım.

- Daha kötü olan ne?

Bağda bahçede iş yokken, kar kış kıyamet insana dışarda adım attırmazken, annem dışında hangi büyük, bir çocuğun elinden kurtulabilirdi? Hele hele sormada, sorgulamada hiçbir sınır tanımayan ve bunu iş edinen bir çocuğun elinden...

- Gemilerle, balıkçı tekneleriyle Samsun'a götürüleceklermiş. Limanlara getirilmişler, kesile doğrana. Bindirilmişler gemilere. Ama o gemilerin, teknelerin bir kısmı yarı yoldan boş dönmüş. Karadeniz uzun süre ceset kusmuş sahillere. Atların, katırların yanlarına takılan sepetlere konulan gayrimüslim kız çocukları dağıtılmış Giresun, Ordu köylerine. Gidenlerin kaçı sağ salim vardı bilinmez hâlâ.

Yüzüm kasılmış, gözlerim kısılmış, tüylerim diken diken olmuş, boğazım düğümlenmişti. Zihnimde

canlandırmaya çalıştıkça daha kötü oluyordum. Israr ettiğime bin pişman olmuştum. Aklım almıyordu nedenini, niçinini.

Bahçemizde bir karınca yuvası vardı. Bir gün ibrikle o karınca yuvasına bolca su dökmüştük. Anneannem bize çok kızmıştı: "Yaptığınız vahşettir, zulümdür!" diyerek bizi azarlamıştı. Suyun yüzeyinde boğulmuş halde duran sayısız karınca geldi gözümün önüne. Anneannemin bizi pişmanlığa boğan o sözlerini anımsadım:

- Ama... Ama bu vahşettir, bu bir zulüm... Hangi dinin, hangi milletin vicdanında yeri var bu yapılanların? Müthiş bir eziklik, kırıklık, kızgınlık içindeydim.

- Onların çeteleri de bize zulmetmiş. Kadınlarımıza, kızlarımıza her türlü kötülüğü yapmışlar. Erkek çocuklarımızı öldürmüşler. Bizimkilerin çoğunu yerinden yurdundan etmişler. Bizim çeteler de onlara bunu yapmış.

Bunları beni yatıştırmak için söylemişti, yumuşak bir ses tonuyla.

- Kim yaparsa yapsın, masum kanı akıtmak suç değil midir? Öyle öğretmediniz mi bize?

Yüzümü avuçlarının içine alarak:

- Doğru, masum kanı akıtanları, Allah elbette görmüştür ve cezalandırmıştır.

- O ne yapıyordu, bunlar olurken? Taşlarıyla, yıldırımlarıyla, cehennem ateşleriyle hepimizi korkutan, bu vahşeti yapanların yüreklerine korku salamamış mı? Onları nasıl cezalandırmış?

İsyan yüreğime egemen olmuştu.

- Tövbe et oğlum! Kızıyorum ha!

- Hayır, ben olsam, bu tür olaylara hemen müdahale ederdim.

- Allah, müdahale etmediyse bir bildiği vardır.

Kalktı. Kara ateşin üzerine sacayağını koydu. Yemek yapacaktı. Gergin gergin bazen ona bakıyordum bazen kemere.

- Burası onlara da bize de yetmez miydi anneanne?

- Yetmesine yeterdi de oğlum, ne bileyim, atlar tepişmişti bir kere. Atların tepiştiği yerde eşekler ölür.

Henüz bu mecazı çözebilecek birikime sahip değildim. Şaşkın şaşkın baktım yüzüne:

- Eşekleri anladım da, atlar kim?

- Büyükler. Hem onların hem bizim...

Atların yani büyüklerin kim olduğunu on yıl sonra öğrenecektim.

Hristo'ların acıklı hikâyesi, dilin daha önce bana hissettirdiği yüzeyin altındaki o derinliğe beni çekivermişti. Derinlik geçmişti, tarihti ve benim için yeni bir keşif alanıydı. Nesne ve dil okyanusunun yüzeyindeki renk farklılığının tarihten, geçmişten kaynaklandığını artık biliyordum. Dili, dini farklı bir millet bizden önce ve bizimle burada yaşamıştı. Şimdi yoklardı, ama bize akıl, zeka ve hislerini görünür kılan pek çok

şey bırakmışlardı: Ahşap ve taşın büyük bir ustalıkla kullanıldığı evler ve bu evleri yapabilme bilgisi; bakır ve kalaycılık, balıkçılık; mısır ve fındık üretimiyle ilgili pek çok bilgi... Sakallı bir hoca söylemiş: "Kemençe ve horon, Türk ve Müslüman işi değil, Rum gâvurlarının eğlenceleridir". Yer adlarının çoğu; zizil, korgatila, anavola, handaşura, vindo gibi hayvan adları; balık adları ve balıkçılıkla ilgili pek çok sözcük; yayladaki ormandan bolca topladığımız, önce haşlayıp sonra soğanla kavurarak yediğimiz mantar adları, postiza ve rimita...

Evet, onlar yoktu artık; ama ruhlarını görünür kılan pek çok şeyle aramızda yaşıyorlardı. Biz, sadece Türklüğün ve Müslümanlığın şekillendirdiği bir kültüre sahip değildik.

Bu bilgilere ulaşmak ve o zamanlar yukarıdaki gibi ifade edemesem de bu sonuçlara varmak, yıllar alacaktı.

Ancak, duygu dünyam, o an allak bullak olmuştu. Karşılaştığım, ulaştığım bu gerçek, Hristo'ların hikâyesi de önceki edinimlerle birleşince ruhumu büyük acılar içinde kıvrandırmıştı. Hayranlıkla baktığım o kemere, sapasağlam duran o köşe taşlarına -ki onlara artık Hristo'nun taşları diyordum- baktıkça, ta aşağıda, köyümüzün yerleştiği dağın dibinde akıp giden Fol Deresi'ni kızıla boyuyordum. Denize bakıp kıyıları döven dalgaların oluşturduğu ak köpüklerin yerine insan resimleri çiziyordum. Taze fındık dallarından incelikle

yapılmış sepetlere yüzleri belli belirsiz, ürkek, titrek ve sessiz sessiz ağlayan küçük kız çocukları yerleştiriyordum.

Arada bir Hristo'nun taşlarına ellerimi sürer acı çektiğimi anlatırdım. Taşlar onların ruhunun ürünüydü. İnanıyordum ki ölen ya da öldürülen insanların ruhları, öteki dünyada işleri bitince, ara sıra dünyamıza gelir, eserlerini, ürünlerini denetlerlermiş. Kendi emeklerinden bir şey, kendi soylarından bir insan kalmayınca bir daha gelmezlermiş dünyamıza. Hristo ve kızıl saçlı, sakallı arkadaşı masumdu, elleri masum kanına bulaşmamıştı çünkü. Bu nedenle öteki dünyada fazla bir ceza verilmezdi onlara. Soylarından kimse kalmamıştı burda; ama emekleri, ürünleri vardı. Ruhları gelip o ürünleri denetlediklerinde onlar için üzüldüğümü bir şekilde fark ettirmeliydim onlara. Yoksa evin etrafında ağlar dururlarmış geceleri.

Bir yol bulmuştum: Kan, onların soyundan olmayan kanım. Sol elimin orta parmağına içerden bir çizik attım bıçakla. Hristo'nun taşlarına sürdüm kanı. Gelirlerse görecekler ve anlayacaklardı, bu evde onların gerçeğini bilen ve onları sahiplenen insanlar olduğunu.

Gerek bu yaptıklarım gerekse aile büyüklerimin elinin kana bulanmamasını öğrenmiş olmam ruhumu az çok rahatlatmıştı. Fakat bu rahatlık ruhani dünya ile ilgili yeni soruları sormama, yeni düşünce ve inançlara ulaşmama engel olamamıştı. Birkaç yıl sürecek

olan bir iç çatışmaya girmiştim. Hangi milletten, hangi dinden olursa olsun, binlerce masum insana kıyılmıştı. Çoluk çocuk, yaşlı genç, kadın erkek demeden... Kıyıcıları durduracak hiçbir güç yok muydu o zamanlar? Masumları ve mazlumları koruyan, en gaddar zalimlerin yüreklerine korku salarak onları dize getiren, tanıdığım ve inandığım o en büyük güç neden buna engel olamamıştı? Hangi güç O'nun korkusundan baskın çıkabilirdi? Şeytan mı? Şeytan bu kadar güçlü müydü?

Fırtınaya tutulmuştum; kanatlarım yoruluyordu. Her şeyi bilen ve önceden gören, gücü her şeye yeten, neden böyle olaylara müdahale etmemişti? Bu, şeytanla açıklanamazdı.

İstese o siyah bulutlara biner, yıldırımlarını, birbirine çarparak büyük gürültüler çıkardığı o taşları zalimlerin üstüne gönderirdi. Birkaç zalimi böyle cezalandırsaydı, diğerleri korkardı ve masum kanı akıtmazdı.

Acaba yeri göğü, canlı cansız bütün varlıkları, bizi yaratan Tanrı, bizi bize mi bırakmıştı? Bu sorulardan korkuyordum. Kimle paylaşırsam paylaşayım, olumlanmıyordum. Tersine şeytanın fikirlerini taşımakla suçlanıyordum. Beni tövbeye çağırıyorlardı; ama kimse sorularıma mantıklı bir açıklama getiremiyordu. Beni ikna edemiyorlardı.

Zamanın eli bir mart ayının üzerindeydi. Dışarıda, bir haftadır, kapıdan baktıran, kazma kürek yaktıran

bir hava hüküm sürmekteydi. O gün Tanrı çok öfkeliydi; şimşekler art arda çakıyor, gök gürültüsü yeri göğü inletiyordu. Bizse sobanın başında sessiz sessiz oturuyorduk. Anneannem namazını kılmış, yanımıza oturarak bize dua ettirmeye çalışıyordu. Gâh sureler okuyor gâh Türkçe dualar sıralıyordu:

- Günahlarımızı affeyle, biz masumları koru; yıldırımlarını, taşlarını zalimlere gönder.

Biz de "Amin" diyorduk. Anneannem korkuyordu, bizi daha çok korkutuyordu.

Düşündüm, ben neden korkayım ki?

- Bırak anneanne, nefesini boşuna tüketme. O artık masumları, mazlumları korumuyor, zalimleri cezalandırmıyor. O işleri de bize bıraktı, dedim.

Kıyamet koptu. Anneannem müthiş bir kızgınlıkla:

- Sen ne diyorsun? Çabuk tövbe et! Yıldırımları üstümüze çekip hepimizi mahvedeceksin!

- Korkmayın, bir şey olmaz.

- Sen nerden biliyorsun? Korkmuyorsan çık dışarı!

- Aha çıkıyorum, bakalım ne olacak?

Kızgınlık, öfke... Çocuk da olsanız içinizdeki bütün korkuları yerle bir eder, içinizi inanılmaz bir korkusuzluk, güçle doldurur. Her güce, her şeye meydan okursunuz, boyunuza posunuza bakmadan. O en büyük korkulana bile...

Büyük bir hırs ve hızla kapıya yöneldim. Dışarı adımımı atar atmaz gözlerimi kamaştıran bir şimşek çaktı,

ardından büyük bir gürültü koptu. İrkildim. Geri dönemezdim. Bir yıldırım beni yakmazsa, bir taş beni yerin yedi kat dibine sokmazsa ben haklı çıkacaktım. Yağmur şiddetli yağıyordu. Yağmurdan korunmak için serenderin saçağının altına sığındım. Bulutlara baktım. Çakıp gürlüyordu. Bütün cesaretimi topladım. Onun hakkındaki düşüncelerimi bir bir sıraladım. Hristo'larda olduğu gibi, masum ve mazlumları artık korumadığını bulutlara haykırdım. Haksızsam, yanlışsam o ağaçları ikiye bölen yıldırımlarından birini göndersindi bana. Küle çevirsindi bedenimi.

Bir çatal şimşek çaktı, çatalın bir ucu Karadağ'ın sırtını yalarken, diğer ucu vadinin ortalarına kadar indi. Dizlerimin bağı çözüldü, çömeldim. Büyük bir gürültü koptu ardından. Doğrulacak güç buldum. Beklemeye başladım. Bir taraftan korkuyordum, bir taraftan masum ve haklı olduğumdan emindim. Gözlerim bulutlara asılmış öyle duruyordum. Şimşekler azalmaya başlamıştı, gürültüler de öyle. Yağmurun hız kestiğini önce fark edemedim.

Biraz sonra yağmur dindi. Bir iki şimşek çaktı, ardından gök gürültüsü geldi. Bulutlar, doğuya doğru toplanmaya, güney tarafından aklaşmaya başladı. Güneydeki Sivri Dağı'nın batı yamaçları aydınlandı. İkindi güneşi kendini gösterdi. Sevinçle evimizin güney tarafında bulunan harman dediğimiz küçük düzlüğe koştum.

Bulutlar aklaşarak doğuya doğru gidiyordu. Gökyüzü görünmeye başladı. Tanrı yorulmuş, dinlenmek

için çekiliyordu. Gürültüler doğudan, uzaklardan geliyordu. Taşları o yüksek dağların tepelerine yerleştiriyordu galiba.

Yüzümü güneye çevirdim. Turuncu, mavi, kırmızı, sarı... Pek çok rengi içeren bir kemer Sivri'nin beri tarafına, vadinin üstüne kurulmuştu. Hayret, hayranlık, sevinç duyguları içinde bağırdım:

- Gökkuşağı, gökkuşağı!

Tanrı beni anlamış ve sevmiş olacak ki bana böyle bir ödülü bıraktı.

Gökkuşağını ilk gören, muradına ererrmiş, derler. Kaybolana dek izledim onu.

***

Hristo'nun taşlarına gelince... O acıklı hikâyeyi öğrendikten birkaç ay sonra, annemle dayım, evin yıkılıp yerine beton bir ev yapılmasına karar verdiler. O kemerin, o büyük taşların yerlerinden sökülüşünü tek tek izledim. Yüreğimde burukluk vardı, Hristoların bize yadigarıydı o taşlar. Onlara her baktığımda bana o acıklı olayı anımsatsalar da, yerlerinden sökülmelerine gönlüm razı olmuyordu. Hristo ve arkadaşının ruhlarını düşündüm. Gelip o taşları göremezlerse üzüleceklerdi. Belki de ağlayacaklardı.

Anneannemin eteğine yapıştım:

- O taşları kimseye vermeyin anneanne, ne olur! Ben büyüdüğümde onlarla kemerli, şömineli bir ev yapacağım.

- Onlar, yeni evimizde kullanılacak, dedi anneannem. Ömrün yeter o ev de yıkılırsa, alıp o taşları istediğin gibi bir ev yaparsın kendine.

Hristo'nun taşları, modern evimizin temelinde ve alt katında hâlâ sapasağlam duruyor. Tıpkı Hristo'ların kültürünün Karadeniz kültürünün temelinde yer aldığı gibi.

Ya Hristo'ların gerçeği? Hristo'nun taşlarının kalın bir sıvayla örtüldüğü gibi, çıkarlar dünyasında örtülü olan o gerçek?.. Sadece Hristo'ların değil, o dönemde milyonlarca masum insanı derinden derine etkileyen o yaman gerçek...

Anneannemle konuşmamızdan on yıl sonra o tepişen atları yani milletlerin büyüklerini ve onların sebep olduğu büyük acıları bütün yönleriyle öğrenmiştim. Pazar ve yağma sevdasıyla birbirini boğazlamak durumunda bırakılmış halkların trajedileriydi bu gerçek. Hem yaşayanları, hem tanığı olanları hem de sonra gelenleri ya geçmişten koparan ya da büyük üzüntülerle baş başa bırakan bu trajediler, günümüz dünyasında boylanmış poslanmış faillerinin elinde bir çıkar kozu olarak masaya sürülüyor ya da sürülmek için bekletiliyor.

Gerçeği çıkarlar dünyasının baş aktörlerinin elinden almak, dünyaya emeğin ve insanın gözüyle bakanların

işi olmadıkça büyük atların tepiştiği günümüzde yeni büyük acılara hazırlanmaktan başka yol kalmayacaktır.

"Ne mutlu düne, bugüne ve yarına emeğin ve insaniliğin gözüyle bakanlara!"

bir muhacirin kırmızıları

Tarihin varlığını keşfetmiştim bir kere. Ondan bugünüme ve yarınıma çok şeyler kaldığını da biliyordum. Mektep gören, mürekkep yalayanlar arasında olan beni, ağabeyimin tarih ders kitaplarında anlatılanlar çok cezbetmiyordu. Şu padişah, bu sultan döneminde şu savaş, bu anlaşma... Hikâye olarak güzel de bir ders çıkaramıyordum kendime ve hayata dair. Günümüz tabiriyle fanteziydi yazılanlar.

Çevremdeki büyüklerin geçmişleri daha çok ilgimi çekiyordu. Bu ilginin bir nedeni de kendimi, yaşıtım olan çocuklardan daha tuhaf, daha farklı hissetmenin verdiği yalnızlığımdı. Acaba çocukluğunda, kendini farklı, tuhaf ve yalnız hisseden bir büyüğüm var mıydı? Varsa onlar bu durumda ne yapmıştı?

Fakat onların, benim yaşadıklarımdan farklı etmenlerden kaynaklanan acılarına ve mutsuzluklarına ortak olma durumuyla karşılaşıyordum. Benden önceki iki kuşağın trajedi duvarlarına çarptıkça bizim tarihimizin okul kitaplarındaki tarih olmadığı düşüncesi bende güç kazanıyordu. Annemin, babamın; anneannemin hele hele büyük teyzemin çocukluğu, benim yaşadıklarımla karşılaştırılamayacak kadar acılar içinde geçmişti. Onların kaderimiz dediği bu acıların nedenini, sorumlularını bulma ve onlarla hesaplaşma isteğim şaha kalkıyordu.

Ayşe Teyze'm, annemin teyzesi, ilerleyen yaşına rağmen dinç, çalışkan bir kadındı. Toprağı, üretmeyi çok severdi. Bir avuç boş toprak görse üzülür; oraya bir fasulye, bir kabak tohumu ekerdi. Toprakla ekmek sözcüklerini aynı ruhla, aynı tonda söylerdi.

Mısır ekme zamanları ona yardıma gittiğimizde, onun toprağa ve üretmeye duyduğu bağlılığı, bu işlerdeki olağanüstü titizliği çok kere biz çocukları kızdırırdı. Toprağın yüzeyinde bir mısır tanesinin kalmasına tahammülü yoktu.

Çocuğu olmamıştı Ayşe Teyze'min, akrabalarının birinden bir kız çocuğu evlatlık edinmiş, onu da büyütüp evlendirmişti. Kısa zaman sonra eşini, Ali Amca'yı da kaybetmişti. İşini gücünü tek başına yapabiliyordu; ama geceleri evde yalnız kalamıyordu. Anneme, çocukluğunda çok yardımı dokunmuş teyzemin. Annemin vefa borcu vardı ona. İçimizden birinin geceleri

yoldaşlık etmesi gerekiyordu teyzeme. Ablam Şükran, Ali ve ben nöbetleşe gidiyorduk önceleri. Ancak ablam ve Ali, evdeki değişik işlerde gösterdikleri "başarıları" bahane ederek bu işi üstüme yıktılar. İlk kez annemi mutlu edecek bir iş yapacaktım. Okuldan eve geliyor, ödevlerimi yapıyor, hava kararmak üzereyken dört yüz beş yüz metre uzaktaki teyzemin evine gidiyordum. Sabah erken ya eve geliyor ya da kardeşlerimle yolda buluşup okula gidiyordum.

Akşam ezanı okunur okunmaz damlardım teyzemin evine. Kara ateşin üzerinde, bacadan aşağı salınan kalın zincirin ucunda, isten kararmış bir güğüm asılıyorsa, teyzem yemeğini yemiş, çay demleyecekti. İkimiz de çok seviyorduk çayı. Kara ateşin sağında tenekeden yapılmış, ince fitilli basit bir gaz lambası yanıyorsa, o akşam havadan sudan konuşacaktık. Yok, eğer kara ateşin solunda, teyzemin yattığı divanın yanıbaşındaki camlı ışık dediğimiz gaz lambası yanıyorsa, teyzem o akşam Kur'an okuyacaktı; ben de abdest alıp onu dinlemek zorunda kalacaktım.

İlk günler böyle geçiyordu geçmesine, ama sıkılmaya da başlamıştım. Havadan sudan konuşurken hep o bana sorular soruyordu. Bu soruların çoğu din üzerineydi. Ben de bir akşam, camlı ışığın yakıldığı bir akşam, namazını kılıp elini "Musaf" dediği kitaba uzatmak üzereyken teyzeme:

- Teyze, dedim. Senin çocukluğun nasıldı? Benim yaşlarda neler yapıyordun?

Elini kitaptan çekti. Gülümseyerek:

- Ne yapacaksın benim çocukluğumu? Sizin çocukluğunuza göre çok çok kötü. O yüzden anlatmasam daha iyi olur.

- Hadi teyze, merak ediyorum, ne olur?

Başımı okşadı:

- Dayanamazsan kes de keseyim, tamam mı?

- Hı hı!

Derin bir soluk aldı. Kaynayan güğümden çaydanlığa su aktardı. Bardakları ve şekeri getirdim ben de.

- Kötü günlerdi oğlum, çok kötü günlerdi. Hatırladıkça içim daralıyor, ağlayasım geliyor bir yandan. Bir yandan da yaşıyor olmama, şu halime şükrediyorum. Yüce Rabb'ime şükrettikçe şükredesim geliyor.

Büyük bir harp başlamıştı. Dünya ikiye ayrılmış ve her köşesi dünyanın yangın yerine çevrilmişti. Yerin altındaki cehennemin yeryüzüne çıktığı söyleniyordu. Seferberlik ilan edilmişti, on beş yaşından büyük erkekler alındı önce, sonra on beş yaşında olanlar da çağrıldı, toplandı. Babalarımız, dedelerimiz dışında yetişkin erkek kalmamıştı. Şarka, garba, cenuba gönderilmişti erkeklerimiz. Dayılarımız, amcalarımız, ağabeylerimiz, hısım akrabalarımız yıllarca sürecek ateşin ortasına itilmişlerdi.

Nedendi, niyeydi bilmiyorum oğlum. Sen okuyup öğrenirsin. Giden ağlar, kalan ağlardı. Haber gelmezdi

yındiki gibi. Gelirse de kara haber gelirdi, tez gelirdi o da. Anaların, kızların, gelinlerin ağlamalarına yürek dayanmazdı. Kâinat kana ve gözyaşına bulandı sanırdık.

Ruslarla harp ediyordu bizimkiler. Ruslar Harşit Çayı'na kadar işgal ettiler buraları. Büyük küçük hepimizi bir korku sarmıştı. Büyüklerimize zulmediyorlardı, eli silah tutabilecek erkekleri öldürüyorlardı. Korku üstümüzde dolaşıyordu.

Rum köyleri vardı, komşuyduk onlarla. Komita denilen çeteler çıktı o köylerden. Bizlere baskı yapmaya başladılar, buraları terk edin diye. Ruslar da destekliyordu onları.

Nasıl gidebilirdik? Yerimiz yurdumuzdu burası. Ölülerimiz burada gömülüydü. Kabul etmedik, direndik. Korku, içimize girmeye başlamıştı. Zulüm arttı. Çeteler köyleri basmaya, bazı evleri ateşe vermeye başladı. Gelinlik kızları, taze gelinleri dağa kaldırıyorlardı. Bizi savunacak erkeklerimiz yoktu, garpta, şarkta, cenuptaydı onlar.

- Peki teyze, bütün Rumlar mı baskı ve zulüm yapıyordu size?

Çayından bir iki yudum aldı. Ben kendime yeni bir çay dökmüştüm. Sorumun yanıtını büyük bir heyecanla bekliyordum.

- Hayır. Çete ve yandaşları azdı aslında. Ama onlara karşı çıkan Rumlara da zulmediyorlardı. Türklere yardım eden Rumların cezalandırılacağı söyleniyordu. Dedim ya iyi komşuluk ilişkilerimiz vardı.

Muhacir çıkanlara dokunmayacaklarını söylediler. Babamlar dayanamayıp muhacir çıkmaya karar verdiler. Feryatlarla, ağıtlarla toplanmaya başladık. Ne olduğunu tam anlayamasak da biz çocuklar da ağlıyorduk. Mezarlarımızın başına gittik. Kur'an okundu, dualar edildi ölülerimizin başında. Bir meçhule gidiyorduk, gidip de gelmemek vardı. Bildiğimiz bütün duaları okuduk, belki bir daha okuyamayız diye.

Ölülerimizle vedalaştık.

Yanımıza alabileceğimiz kadar eşyalar aldık, öküzlere yükledik. Geride kalan eşyaları bizi yolcu etmeye gelen Rum komşulara dağıttık. Başları önde ve üzgünlerdi. Onların bir suçu yoktu, helalleştik onlarla da.

Gözyaşlarımızı yere akıta akıta, feryatlarımızı göğe haykıra haykıra düştük yollara. Aslıhan, anneannen, daha küçük, iki üç yaşlarındaydı, onu sırtıma almıştım. Olan biteni anlayamayacak yaştaydı; ama annem ağladıkça o da ağlıyordu. Ben babamı ilk kez o zaman gördüm, bağıra bağıra ağlarken. Gözünden düşen her damla yumruk büyüklüğündeydi. Dönüp dönüp eve, köye, dağlara bakarken görüyordum o gözyaşlarını.

Teyzem divanda oturuyordu, bense tahta iskemride... Başımı öne eğmiş büyük bir üzüntüyle onu dinliyordum. Anlatırken sesi kısılıyor, boğazı düğümleniyordu. Muhtemelen gözünden yaş geliyordu. Kafamı kaldırıp yüzüne bakarsam, ben de ağlarım diye korkuyordum. Üzüntümü hafifletmek için belki de, elimdeki

çalıyla kara ateşin kenarındaki külleri eşeleyip duruyordum.

- Feryatlarımız, sesimiz kısılana dek sürdü. Öküzlerin, ineklerin böğürmeleri dışında bir ses çıkmıyordu kafilemizden. Rus komutan sahilden gitmemizi söylemiş. Başka türlü koruyamazmış bizi eşkıyadan, başıbozuk çetelerden.

- Komitacıların dışında da mı çeteler, eşkıyalar vardı?

- Olmaz olur mu? Eline bir silah geçiren Türk olsun Rum olsun, mala, cana, namusa kastediyordu. Yangın her yerdeydi oğlum. Zulüm her yerdeydi.

Sahil yoluna indiğimizde başka köylerden gelen muhacirlerle birleştik. Kafilenin başı sonu görülmüyordu. Herkesin yüzü asık, gözü yaşlıydı. İnek, öküz bağırtıları, bir iki çocuk ağlaması dışında pek ses çıkmıyordu. Yol boyu ilerlerken çetelerin baskınına maruz kalıyorduk. Rus askerleri arada bir bize refakat ediyor, bazen bu çetelerle çatışıyordu.

Yağmurlu bir günde Harşit Çayı'na yaklaştık. Rus komutan emir göndermiş, kafilenin ilerleyişini durdurmuştu. Vakit, öğleni biraz geçmişti. Yağmurdan hayvanlar huzursuzlanmaya başlamıştı. Biz de sırılsıklam olmuştuk. Komutanı beklerken, askerler bize demir taslarda sıcak bir çorba ikram ettiler. Babam ikramı kabul etmedi, bizim de içmemizi istemedi. Rus asker diretti, bizi göstererek babama Rusça bağırıp çağırmaya başladı.

Babam yüzünü başka tarafa çevirdi ve biz o sıcak çorbadan içtik. İçimiz ısınmıştı. Hâlâ o çorbanın ne çorbası olduğunu öğrenemedim, çok güzel bir çorbaydı.

Çorbalarımızı bitirdiğimizde Rus komutan göründü. Türklerin bir saldırı hazırlığı içinde olduğunu, ilerlemeye devam edersek çatışmanın ortasında kalacağımızı söyledi. Kafilenin erkekleri ilerlemekten yana görüş bildirdiler. Rus komutanın bağırıp çağırmasına rağmen yola devam ettik.

Gürgen ağaçlarının bol ve sık olduğu bir yere gelmiştik ki birden ortalık cehenneme döndü. Her taraftan üstümüze kurşun yağıyordu. Biz korkudan ağlamaya başladık. Babam bizi büyük bir gürgenin dibine oturttu. Aslıhan'ı ortaya alıp birbirimize sarıldık. Kafile hayvanları da ağaçların arasına çekti. Ne çare? Kurşunlar alçalarak yağmaya devam ediyordu. Büyükler de ağlanmaya, feryada başlamıştı. Ölümün soluğu sıcaktı ve ensemizdeydi. Hep birlikte Kelime-i Şahadet getiriyorduk. Biraz sonra silah sesleri kesildi. Ne olduğunu anlamaya çalıştık.

Rus komutan bizim arada heba olacağımızı düşünerek beyaz bayrak çıkarmış. Bizimkiler de Rusların teslim olacağını sanmışlar. Rus tarafından kendilerine doğru yaklaşmakta olan bizi görünce önce şaşırdılar, sonra da bize küfretmeye başladılar. Nihayet, Harşit'in karşı tarafına, bizim tarafa geçmiştik.

- Kurtuldunuz!

Biz de öyle sanmıştık, dedi.

Bir sonraki akşam devam etme kararıyla yattık. Hikâyenin devamını merak ediyor, kendimce tamamlamaya çalışıyordum: Artık bizim taraftalardı. Milli birlik ve beraberlik içindeydik, zorluklara böyle göğüs gerdik, düşmanları milli birlikle, din birliğiyle yendik. Evet, okulda bunlar öğretilmişti bize. Herkes muhacirlere, yerinden yurdundan edilen bu zavallı insanlara yardım için sıraya girmiştir. Onlara sahipsiz arazilerden tarla tahsis edilmiştir. Yine el birliği ile onlara evler yapılmıştır. Hem, muhacir çıkanların genç erkekleri asker değil miydi? Cephelerde herkes için savaşmıyorlar mıydı?..

Ama teyzem, "Biz de öyle sanmıştık" demişti.

Yok, hayır, benim bildiğim ve kurduğum gibi değildi gerçekler. Ya nasıldı?

Off, uyu be oğlum! Yarın akşama kadar sabret. Olmuş bitmiş olaylar elinden kaçıp gidecek değiller ya!

Ertesi günün akşamı büyük bir heyecanla teyzemin evine vardım. Bu sefer kara ışık yanıyordu. Teyzem çayı demlemişti bile. Kısa bir hal hatırdan sonra konuyu açtım.

- Bak oğlum, dedi. Sana anlatacaklarıma bakıp dininden, mezhebinden, milletinden soğuma! Çok ısrar ettiğin için anlatacağım.

Küçücük bir top halinde kurutulmuş ayran çökeleğini kemirmeyi bırakıp merak etmemesi gerektiğini anlatmaya çalıştım.

- Kurtulduğumuzu sanmıştık biz de. Zulmün geride kaldığını... Ama zulüm her yerdeydi. Bizimkilerin tarafına adım atar atmaz, büyüklerimiz aşağılanmaya başlandı. Tartaklandılar bir süre. Sanki keyfiyetten düşmüştük yollara. Daha oracıkta ineklerimizden birini, unumuzun yarısını aldılar cepheye diye. Bize hiç durmadan batıya doğru ilerlememiz gerektiğini emrettiler. Az önce ölümle burun buruna gelmiştik, korku içindeydik, yorgunduk ve sırılsıklamdık. Ruslar bu tarafa hücum edebilirler diye karanlıkta da olsa bir süre daha yola devam ettik. Başımıza nelerin gelebileceğini büyüklerimiz dahil, kimse bilmiyordu. Herkesin gözünde kaygı, korku, belirsizlik vardı. Bizim tarafta olduğumuza sevinemiyorduk; galiba hayal kırıklığı yaşıyorduk.

O sabah ikinci bir emir ulaştı bize. Küçük küçük kafilelelere ayrılmamız isteniyordu. Nedenini kimse anlamamıştı bu emrin. Muhacirler arasında az çok bir birlik, bir dayanışma oluşmaya başlamıştı. Fazla arayı açmadan onların dediğini yaparak yola devam ediyorduk. Köylerden geçerken istenmediğimizin farkındaydık. Bir iki günden fazla konaklamamıza izin vermiyorlardı. Bunun da karşılığında kapkaçak ne varsa istiyor ve alıyorlardı. Bazen taşlanıyorduk. Bazen bir köyün ahalisi bazen de çeteler basıyordu küçük küçük kafilelerimizi. Neyimiz var neyimiz yoksa almaya çalışıyorlardı. Fazla direnemiyorduk. Dedim ya oğlum! Zulüm her yerdeydi. Ve muhacirin malı, mülkü, canı helaldi. Mısır, fasulye, kabak tohumlarını iç çamaşırlarımızın içine koyarak

...klayabiliyorduk. Oysa biz açtık, hayvanlarımız da öyle. Hayvanlarımızın yarısını almışlardı zaten. Geride kalanlar da bir deri bir kemik.

Nasıl böyle insafsız olabiliyor o insanlar? Öfkeden deliye dönmüştüm. Ağzımdan küfürler çıkmaya başladı ki teyzem:

- Küfredeceksen anlatmam devamını, dedi.

Sustum. Hikâyeye öyle dalmıştım ki çayımı içmeyi unuttum. Soğumuştu ama içesim de yoktu artık. Teyzeme bir çay daha döktüm, ısrar edince kendi çayımı da tazeledim.

- Kovulan gayrimüslimlerin yerleri, bir kısmı yakılıp yıkılmış da olsa evleri vardı. Oradakilerin gözü bu yerlerde, evlerdeydi. Bizim o evleri, yerleri zaptetmemizden korkuyorlardı. Bir de oğlum, harp sadece ordular arasında değil, her yerdeydi. Artık taşlar yerinden oynamıştı bir kere, dünyanın çivisi çıkmıştı. Harpte tokata bakılmıyordu. Herkes kendinden zayıf, güçsüz birini bulup malına mülküne el koymaya çalışıyordu. Kapanın elinde kalıyordu her şey. Biz muhacirdik ve en zayıftık. Her şeyimize göz dikiyorlardı. Aynı dine, aynı mezhebe mensuptuk. Aynı yöne yüzümüzü dönüp saf tutuyorduk. Aynı Allah'a, aynı dilden dualar ediyorduk. Birbirimizin ölülerini omuzlarımızda taşıyorduk, onlar için aynı ağıtları yakıyorduk. Gel gör ki oğlum, mal mülk hırsı, insanın gözünü bürümesin, bunların hepsini bir anda siliveriyor.

- Milli birlik, din birliği dedikleri bu muydu ha! Hiç yardım eden çıkmıyor muydu teyze?

- Hemen her yerde iyi insanlar vardı oğlum. Kötülerden çok daha fazlaydı onlar. Ama onlar da korkuyordu kötülerden. Gündüzleri bizi yağmalayan bir ahaliden bir kısmının gece gizliden gizliye hem gündüz aldıklarını hem de yiyeceklerinin bir kısmını bize verdiklerini gördüm. Köyün ileri gelenleri, onların bize kötülük yapmalarını istiyormuş. Az da olsa bazı köyler bize kucak açıyor, ama civar köylerden gelen baskı ve yağma girişimlerine karşı bizi koruyamıyordu.

Bazı köylerde büyüklerimiz iş tutuyordu. Bize ve kendilerine bir öğün yemek karşılığında sabahtan akşama dek çalışıyorlardı. O iş bitene dek o köyde kalabiliyorduk. Çocuk bedenimizle biz de çalışmaya gidiyorduk, karın tokluğuna, büyüklerimizin yanında. Tarla, odun... ne iş varsa yapıyorduk.

Muhacirin emeği de ucuz ve helaldi.

İçinden büyük bir ırmağın geçtiği bir köye gelmiştik. İki öküzümüz, bir ineğimiz kalmıştı. Hayvanlar zayıflıktan öldü ölecekti. Bir sac, bir sacayağı, birkaç bakır tas ve üç beş tahta kaşık... Bir de koyunlarımıza gizleyebildiğimiz tohumlar... Bahar mevsimiydi. Yem-yeşildi ortalık. Hayvanlarımız yeşil ne görse yiyordu. Burada uzun süre kalabileceğimizi söylediler.

Babam, bize ekmek bulabilmek için köye gitti. Günlerdir, avuç içi büyüklüğündeki ekmekle ayakta

kılabiliyorduk. Onu da bir öğün yiyebiliyorduk. Bedenimiz bitkin, yüzümüz solgun, gözlerimiz gülmeyi tamamen unutmuşçasına donuktu.

Babam geldi, gözleri ışıl ışıldı, yüzü gülüyordu. Muhacir çıktık çıkalı onu ilk kez gülerken görüyordum. "Allah nihayet yüzümüze gülmeye başladı. Bir kadının tarlasını işleyeceğiz, yarı yarıya. Bizim ve hayvanlarımız için kalacak yeri de ayarladık." dedi babam.

Öldüyse nur içinde yatsın o melek kadın. Benden bir iki yaş büyük bir oğlu vardı Asiye Teyze'nin. Ona teyze diyorduk; teyze anne yarısıdır, dayı da öyle. Evin bitişiğinde küçük bir oda vardı, çatısı akıyormuş. Biz orayı temizlerken babam çatıyı onarmaya başladı. Nihayet başımızı sokabileceğimiz bir damımız olmuştu. Aylar sonra birkaç çeşit sıcak yemek yiyorduk. Asiye Teyze yapmıştı o yemekleri. Çullar, kilimler sermiştik yere. O gece rahat uyuyabilmiştik.

Ertesi gün, gün doğar doğmaz, sürülecek tarlalara gittik. Uçsuz bucaksız bir ova içinde kocaman bir tarlaydı. İlk kez böyle bir düzlük görüyordum. Tarlanın büyük bir kısmı geçen yıl sürülmemiş, üzerini yabani otlar kaplamıştı. Kadıncağızın kocası Balkan Harbi'ne gitmiş ve dönememişti. Ekip biçecek kimsesi de yokmuş.

Olsun. Biz ekmeğe muhtaçtık, toprak da emeğe. Birbirini seven, özleyen iki insan nasıl sarmaş dolaş

olursa, biz de toprakla öyle olduk. Dört elle sarıldık toprağa, çoluk çocuk demeden. Biz otları kesiyor, koparıyorduk; annemle babam tarlayı sürüyordu, öküzlerin çektiği kara sabanla.

Toprak, ekmekti oğlum! Biz ekmeğe susamıştık. Toprak da emeğimize...

Sabahları gün ışır ışımaz başlardık hava iyiden iyiye kararana dek çalışırdık o tarlada. Bir karışını boş bırakmadık, bir taş komadık o tarlada. Yerinden sökemediğimiz bir taş oldu mu üzerine toprak koyar, bir tohum bırakırdık.

Hâlâ öyleyim oğlum. Ekilmedik bir karış toprak görsem, o günleri hatırlar, içim burkulur. Üretmek güzel oğlum. Emeğin varsa, toprağın varsa, imkânın varsa ek biç. İhtiyacın olsun olmasın. Senin yoksa başkalarının var. Kimsenin yoksa kurdun, kuşun, böceğin var. Üret, onlar da nasiplensin. Sevaptır. İmkânın var da üretmezsen günaha girersin. Bak, annen de benim gibidir. Çalışmayı, üretmeyi seviyor. Açlığı, yoksulluğu o da biliyor.

Bir iki küçük tarlası daha vardı o ana yarısının. Ektik onları da, kendi tohumlarımızı da katarak. Toprak, buralarınki gibi değil, derin ve güçlü. İnsanın iştahını açar ova toprağı.

Ekim işi bitti. Çocuk olduğumuzu hatırlamaya başladık. Aylarca süren korkunun, üzüntünün, endişenin

yerini belli belirsiz gülümsemeler almaya başladı. Bitlerimizi ayıklarken gülüyorduk. Oyunlarımız aklımıza geliyordu, artık oynayabiliyorduk. Annemle babam, bazen yardım için bazen de gündelik ihtiyaçlarımızı karşılamak için başkalarına çalışmaya gidiyordu.

Mısırlar boy atmaya başlamıştı. Annem hiç ayrılmıyordu tarlaların başından. Bizi de sürüklüyordu peşinden. Bir yabani ot bırakmıyorduk; bunu mısırı, fasulyeyi, kabağı, kara lahanayı incitmeden yapıyorduk. Annem bir çocuğu sever gibi okşuyordu mısır yapraklarını. Dinlenmiş ova toprağı, bileğimden kalın mısırlar çıkarıyordu. Sapından, folâsından hayvanlarımız doyacaktı, unundan biz. Mutluyduk çocuklar olarak; ama annem ağlıyordu, ağıtlar yakıyordu: "Zeliha" diyordu bir saçağı okşarken. Küçük dayımın karısıydı Zeliha. Garba gidip dönmeyen dayımın. Kızıl saçları vardı Zeliha Yenge'min. Genç bir dul olarak baba evine dönmüştü. Duymuştuk ki bir çete onu dağa kaldırmış. Bir daha haber alınamamıştı ondan. Birinin adı Zeliha'ydı mısırların, birinin adı Fikriye, diğerleri Emine, Fadime, Nuran... Annemin gözyaşları dinmek bilmiyordu; koca tarlayı suluyordu adeta. Ağlanacak, ağıt yakılacak çok kimsesi vardı annemin. Kız kardeşleri, gelinleri, eltileri, görümceleri, hısım akraba kadınları, o kadersizler... ve cephelere gidip de gelmeyenler için yakarışları, feryatları ovayı kaplıyordu: "Yusuuf! Ahmeet!.." Oğulları, kardeşleri, kayınları... Bir bir sıralıyordu isimlerini, tarlayı karış karış dolaşarak.

Biz, tarlanın kenarında çömelip sessizce dinliyorduk annemizi. Gözyaşlarımızı tutamıyorduk, onun feryatları karşısında.

Günler annemin ağıtlarıyla közde pişmiş taze mısırların tadı arasında geçiyordu.

Ova, burası gibi değil oğlum. Ekinler erken olgunlaşır. Nihayet mısırlar orak oldu. Biçmeye başladık. Boyumuzdan çok uzun mısırları kesip deviriyorduk. Büyüklerimiz kırıp bağ yapıyordu. Sepet sepete dayanmıştı mısırlar. Kabaklar çok iriydi. Fasulyeleri sırıklar taşıyamaz olmuştu.

Vermişti Cenab-ı Rabbülalemin. Emeğimize, gayretimize bakmış vermişti. Annemin, bizim gözyaşlarımıza bakmış ve vermişti, Yüce Allah'ım, adına kurban olduğum. Bütün mahsul toplanmıştı tarlalardan. Komşular bu bereket karşısında şaşkınlıklarını gizleyemiyorlardı.

Mısırlar soyuldu, kurutuldu, dövüldü ve çuvallandı. Fasulyeler de öyle. Bölüştük Asiye Teyze'yle. O da mutluydu biz de. Ürün hiçbirimizi aç bırakmayacaktı.

Rahat bir nefes alacaktık ki bir gün, öğleden sonra iki zabitle o ahaliden bir güruh kapımıza dikiliverdi. Bağırıp çağırıyor, homurdanıyorlardı. Önde gördüklerimin gözleri kırmızı kırmızı parlıyordu. Babam karşıladı onları. Bir ikisini tanıyordu.

Korkuyla annemizin eteklerine tutunduk. Ne istiyorlardı bizden?

Babam da annem de Asiye Teyze'm de: "Hayır, bu çocukların rızkıdır veremeyiz!" diyorlardı. Zabitler de kalabalık da öfkeyle "Vereceksiniz!" diye bağırıyordu. Hükümetin emriymiş, cepheye gidecekmiş. Babam: "Bu yaptığınız çapuldur, zulümdür. Dine, vicdana sığmaz!" deyince zabitlerden biri bir dipçik darbesiyle babamı yere düşürdü, sonra tekmelemeye başladı. Bağırarak babamın üstüne atladık. Ağlıyorduk. Bıraktılar onu. Bize iki çuval mısır bıraktılar, gerisini aldılar. Asiye Teyze'min de yarısını... Hepimizin gözyaşları arasında, aldıklarını bölüştüler. Yarısı bir öküz arabasına konarak karakola götürüldü. Yarısı da orada olanlarca bölüşüldü. Annem, babam, Asiye Teyze yıkılmış, çökmüştü. Hiçbir şeye müdahale edemiyorlardı. Yağma devam ediyordu. Kabaklardan, fasulyelerden de alıyorlardı. Bir iki komşu gelip onları durdurana dek sürdü bu. Bir kısmı utanmış olacak ki aldıklarını geri getirdi. Babam başını öne eğmiş, gözlerini yere dikmiş, öylece duruyordu. Annemin o ana dek, fazla sesi çıkmamıştı, çok şaşırmıştı herhalde. Birden feryada başladı. Başını açıp beddualar sıralıyordu. Yeri göğü inletiyordu sesi. Feryadı duyan kadınlar bir iki toplanmaya başladılar annemin çevresinde.

Bütün kadınlar, başlarını açıp beddua ettiler gece yarılarına dek.

Ertesi gün, daha kötü bir haber aldık. Karakoldan iki zabit geldi ve iki gün içinde orayı terk etmemizi istedi.

Dedim ya oğlum! Zulüm her yerdeydi. Muhacirin malı, emeği, canı helaldi.

Bütün bunlar niyeydi oğlum? Her eve ateş topları düşüren o büyük harp niyeydi? Güç gitmesin Allah'ıma; ama ne yapmıştık ki bu gazabı başımıza sarmıştı? Oku ve öğren bunları oğlum, oku ve öğren. Bizi düşmanın zulmünden korumak için erkeklerimizi silah altına aldılar. Onlar, başka memleketlerde dövüşürken biz hem düşmandan hem de dindaşlarımızdan zulüm görmüştük. Yüzümüzü aynı yöne dönüp aynı Allah'a, aynı dille yalvarıp yakardığımız insanlardan...

Ağlıyordu teyzem. Ağlayan, 70'ini aşkın bir kadın değildi. Düzcelere kadar uzanan gidiş dönüş yolunda bin bir türlü acıyı yaşayan, gören, duyan 10 yaşlarındaki bir kız çocuğu ağlıyordu.

Gözümü kara ateşten ayıramıyordum, gözyaşlarım süzülürken yanaklarımda. Kara ateşin üzerinde, bacadan gelen kalın, siyah zincire asılı duran ve fokur fokur kaynayan isten kararmış güğüm müydü, yoksa insanlık mı?

Günlerce derin derin düşüncelere dalmaktan kendimi alıkoyamadım. Bu nasıl işti? Dinlerin, mezheplerin, milletlerin kanunları, yasakları insanları zulmetmekten caydıramıyordu, mazlumları koruyamıyordu. Her dinden, her mezhepten, her milletten zalimler çıkabiliyordu ve zalimlerin olduğu yerde mazlumlar da oluyordu. Bizde ve Rumlarda olduğu gibi zalimler, sadece başka din ve millet mensuplarına değil, kendi din ve millet

mensuplarına da kötülükler, haksızlıklar yapabiliyordu, onlara zulmedebiliyorlardı. Hiçbir şeyden korkmadan...

Mademki dinlerin, mezheplerin, milletlerin kanunları, yasakları zulmü, kötülüğü ve haksızlığı kaldıramıyordu, o zaman bunların dışında daha güçlü bir yol bulunmalıydı. Öyle bir yol ki bütün dinlerin, mezheplerin ve milletlerin mazlumlarını, yine bütün din, mezhep ve milletlerin zalimlerine karşı koruyan ve birleştiren bir yol. Ve ben o yolun insanı olmalıydım. Zulmeden, haksızlık ve kötülük yapan bir insan olmak istemiyordum. Gerçi hangi çocuk ister bunu?

Teyzemin anlattıklarına göre, bunca kötülüğün kökeninde mal ve mülkiyet hırsı yatıyordu. Bu hırs, dinlerin, mezheplerin ve milletlerin taşıdığı en kutsal, en yüce, en insani değerleri ayaklar altına alabiliyordu. Tanrı buyruklarını bir çırpıda ezip geçebiliyordu. İnsanı hiçbir hayvanda görülmeyen gaddarlıkla, acımasızlıkla donatabiliyordu. Evet, gerçek şeytan buydu. Kutsal kitaptaki şeytandan daha kötü, daha vahşi. Acaba çevremde var mıydı?

Birbirinin külüne bile muhtaç komşuları, tarla sınırlarındaki oynamalar nedeniyle bin bir türlü küfrün, hakaretin geçtiği kavgalara tutuşturan; miras yüzünden çıkan anlaşmazlıklarda kardeşi kardeşe düşüren ve bıçaklatan hatta öldürten o iblis değil mi? Az topraklı köylülüğün baskın olduğu çevremde insanların birbirinden duydukları o abartılı korkunun, endişenin

ve bunların getirdiği zayıf anda saldırma isteğinin arkasında mal ve mülkiyet şeytanı yok mu? Bunları görebiliyor ve o şeytandan korkuyordum. Benim içime de yerleşmesine izin veremezdim. Kendimi ondan korumalıydım. Kötü, zalim bir insan olmak, başkalarına acı vermek, gözyaşı döktürmek istemiyordum. Nasıl baş edecektim o şeytanla? Dinle, milli ruhla bunu yapamayacağımı çoktan anlamıştım. Tutunabileceğim başka şeyler olmalıydı. Nefsimi köreltebileceğim bir yol olmalıydı.

Neye saldırıyordu bu hırs? Emek, hak, adalet. O çocuk kafamda bir türlü yerli yerine oturtamadığım, birbirine bağlayamadığım bu üç kavrama tutunarak, o şeytandan kendimi korumaya çalışıyordum.

Bu süreç, yeni bir yol arayışı ve mülkiyet hırsıyla hesaplaşma süreci; okumalarım, başka başka deneyimlerim ve onların sonuçlarıyla da birleşerek beni insanın ve onun emeğinin merkezde olduğu bir ideolojiyle buluşturacaktı, on beşime girdiğimde.

***

Büyük teyzemin çocukluk ve muhacirlik anılarına ara ara dönüşümüz, o bir evlatlık edininceye dek sürdü. Anlatılanlar içinde bir kesit daha var ki o çocuk yaşımda, henüz adını koyamayacağım kadın sorununa bir yaklaşım oluşturmama vesile olacaktı:

- Bir ormanın içinde yol alıyorduk. Küçük kafilelere bölünmüştük ve aramız giderek açılmıştı; böylece daha

korumasız bir duruma düşürülmüştük. Bir ağacın dibine çömelmiş, ağlamaktan sesi kısılmış, 9-10 yaşlarında bir erkek çocuğu gördük. Başına toplandık. Erkek çocuklarını Rum çeteleri öldürüyordu, büyüyüp kendilerine karşı silah kullanmasın diye. Her nasılsa bu çocuk kurtulmuştu. Başında ve yüzünün yarısında pıhtılaşmış kan vardı. Annem bir taraftan kanı, yarayı temizliyor bir taraftan da sakin bir sesle onunla konuşmaya çalışıyordu. Nedense annem biz çocukları başından uzaklaştırdı. Çocuk annemle babama bir şeyler anlatıyordu. O hikâye bizden gizlendi. O gece orada konakladık. Ertesi sabah erkenden, çocuk uyanmamışken üzerine örttüğümüz battaniyeyi de bırakarak yola koyulduk. Babam çocuğun yanına ekmek de bırakmıştı. Neden bizimle gelmiyor, diye ağlayıp sızlandıysak da büyüklerimizin ağzından tek satır alamadık. Muhacirlikten döndükten çok sonra, annem o çocuğun hikâyesini anlattı bana.

Çocuğun babası cephedeymiş. Onlar da baskı nedeniyle muhacir çıkmışlar. Bekâr iki halası, annesi, büyük amcası, amcasının eşi ve çocukları... Amcasından başka erkek yokmuş başlarında. Dayıları, başka akrabaları da varmış ama onları ayırmışlar birbirlerinden. Annesi ona kız elbiseleri giydirerek Rus askerleri ve Rum çetelerinden korumuş onu. O ormana geldiklerinde bir çete çıkmış karşılarına. Önce yiyeceklerini almışlar, yemişler bir kısmını. Hayvanlardan ikisine de el koymuşlar. Tam gideceklerken adamlardan biri halalarına ilişmeye başlamış. Büyük amcası, savunmuş kardeşlerini,

ama çete kalabalıkmış. Yere yatırıp dövmüşler bir süre. Annesi, halaları, yengesi ellerinden almaya çalışmışlar. Onu bırakıp kadınlara dönmüşler bu sefer. Kadınların ve çocukların çığlıkları yeri göğü inletmiş. "Yapmayın!" demiş amcası. "Bari çocukların gözü önünde yapmayın bu alçaklığı!" ağlıyormuş amcası.

Adamlar annesini ve halalarını sürükleye sürükleye ormanın içlerine götürmeye başlamış. Fırlamış yerinden annesini kurtarmaya. Ama bir dipçik yemiş kafasına. Bayılmış. Ayıldığında, baş ucunda büyük amcası, yengesi ve onların çocukları varmış. Kanayan başını sarmışlar. Yalvarmış amcası gidelim diye; ama o diretmiş. Gidersek annem, halalarım bizi bulamaz diye. O orada, o ağacın dibinde, annesini ve halalarını bekliyormuş. Bu sebeple bizimle gelmeyi kabul etmemiş.

Dayanılmaz bir öfke ve kin sarmıştı içimi. Sövüp saymaya başladım. Teyzem hiç sesini çıkarmadı bu sefer. Biraz sakinleştiğimi görünce:

- Oğlum, dedi. Muhacirin malı, mülkü, emeği, canı değil sadece; namusu da helaldi. O yıllar, Allah bir daha hiçbir insan topluluğuna göstermesin, nice genç kız, genç gelin mahvedildi. Çoğunun akıbeti hâlâ bilinmiyor. O yolda kaçırılan genç kızların, gelinlerin çok azı dönebildi köyüne. 5 yıl sonra, 10 yıl sonra, 20 yıl sonra... Dönebilenler hiç de iyi karşılanmadılar, itilip kakıldılar bir süre, aşağılandılar. Evlere alınmadılar. Hiç suçları yoktu onların. Kimisi zaman içinde kabul edildi, kimisi de bir meçhule yolcu olup gitti.

Sen sen ol, büyüdüğünde harama uçkur çözme. Hiçbir kadını acılar içinde bırakma, ahını alma. Koruyabilirsen koru. Kadın erkeksiz kendini koruyamaz.

Kara ateşte, alevlerin sardığı odunlar mıydı yoksa yüreğim mi?

Ey evrenin lanetlileri! Gözünü mal ve mülkiyet hırsı bürümüş, gözü dönmüş alçaklar! Zulümde, eziyette ve zorbalıkta sınır tanımayan ve tanıtmayanlar! Hangi milletten, hangi dinden, hangi mezhepten olursanız olun, insan değilsiniz. Hayvan bile daha onurludur yanınızda. O bile fazlasını istemez ihtiyacından. İnsanın en masumuna, kadınlara ve çocuklara, çektirdikleriniz sizin başka bir tür olduğunuzu göstermiyor mu?

Rüyalarıma yüzleri belli belirsiz, durmadan ağlayan çocuklar, sürüklenerek götürülen kadınlar giriyordu. Kurtulamıyordum bu rüyalardan, gündüzleri onları düşünmekten.

Çevremi gözlemlemeye başladım. Gerçekten kadınlar farklıydı. Bu halleriyle savaş, dövüş onların işi değildi. Ev işleri, bahçe işleri, çocuklar, örgüler... Çevremde gördüğüm en güçlü kadın annemdi; ama o da kavgada kendini ne kadar koruyabilirdi?

Savaş, zulüm, eziyet bu dünyanın bir gerçeği idi. Ne zaman ortadan kalkacağı da meçhuldü. Kadınlar ve çocuklar korumasız kalabiliyordu. Düşünüp taşınıyor, böyle durumların olmaması için çareler bulup kendimi rahatlatmak istiyordum. Kitapların birinde bir

kadının savaşa katıldığını okumuştum. Neden olmasındı? Pekâlâ, bir kadın savaş ve dövüş tekniklerini öğrenirse bir ya da birden çok zorba erkekle baş edebilirdi. Hem kendini hem de çocuklarını koruyabilirdi. Kafamda bir kadın modeli belirmeye başlamıştı. Emek, hak ve adalet gibi değerlere sahip, her alanda iddialı, erkek gibi savaşan, dövüşen; güçlü, yiğit kadın. Birini seversem ileride, o böyle bir kadın olmalıydı. Silahtan ve dövüşten korkup sadece ağlayıp sızlanmakla yetinen bir kadınla işim olamazdı.

***

Ah benim büyük teyzem ah! Anneannemle sen bilseniz bana ne büyük iyilikler ettiğinizi! Beni, egemen ideolojilerin ve tarihin ağına düşüp zehirlenmekten kurtardınız. Size minnettarım. Şimdi siz yoksunuz. Minnettarlığımı, sizin inancınıza göre belirteyim: Mekânınız cennet olsun!

sıcak temas

Bazı sözcükler, kavramlar vardır, çocukluğunuzda zihninize yerleşen ilk anlamlarından zaman içinde pek bir şey kaybetmez; ete kemiğe bürünür, tırnaklanır, tüylenir belki. Ama o ilk anlam, çekirdek halini korur. Devlet sözcüğü, bu tür sözcüklerden biridir benim için. Nesnel karşılığını bütün yönleriyle göremediğim bu sözcük hakkında, henüz okula gitmeden, pek çok bilgi edinmiştim. Daha doğrusu, büyüklerin sohbetlerinden edindiklerim, kendimce bir tanım yapmama yetmişti de artmıştı da.

Kuşkusuz büyüklerin nazarında Allah, en çok korkulandı. İkinci sırayı devlet alırdı. İçinde "dev" sözcüğü olduğu için mi, bilemiyordum ilk başlarda. Merkezi

Ankara diye bir yerdeymiş ve bize çok uzakmış. Oraya yürüyerek gitmek aylarca sürermiş. Arabayla bir günü aşıyormuş. Uzak olmasına uzakmış ama kolu her yerdeymiş. Çok da kolu varmış o "dev"in. Korkutucuydu.

Duymuştum, devletin tahsildarları varmış önceden; zaman zaman köye gelir, üretilen tahıldan, hayvanlardan kafasına göre vergi alırmış. Bazı köylüler hayvanlarına el koymasın diye, onları ormanlara saklarmış tahsildar geldiğinde.

Duymuştum ve de görmüştüm, devletin jandarması vardı. Biri suç işlediğinde köye gelip çadır kurardı; suç işleyen ve kaçan kişinin ailesini, yakınlarını her gün falakadan geçirirdi. Ta ki o kişi, yakınlarının çektiği eziyete dayanamayıp teslim olana dek sürerdi bu zulüm.

Korkutucu bir devdi devlet, masallardaki korkunç devleri andırıyordu.

Devletin okulları vardı ve bu okullar devletin köylerdeki tek resmi kurumuydu. Öğretmenler devletin köylerdeki ayağı, temsilcisi olarak bilinirdi halk arasında. Anlatmıştı okula giden kardeşlerim ve komşu çocukları, okulda da dayak cennetten çıkmaymış. Okula "dayakhane" diyordu çocuklar. Okuldan kaçtığı bir gün kardeşim Ali'ye nedenini sormuştum. O da bana: "Bilsen de bilmesen de, bir şey yapsan da yapmasan da dayak yiyeceksin. Ama az ama çok. Bundan

kurtuluş yok. Annemin dayağı çok hafif kalıyor. Dayaktan ve korkudan altına kaçıran, geceleri altını ıslatan çok arkadaş var." demişti. Dehşete düşmüştüm, bir yıl sonra okula gideceğimi düşünerek korkmuştum. Komşumuzun oğlu "Kız önlüğü giyerek gitsem, daha az dayak yer miyim?" diye sormuştu bir keresinde ve hepimizi güldürmüştü. Kız öğrencilere fazla dayak atmıyormuş öğretmenler.

Bu durum, sadece bizimkilerin gittiği ilkokula özgü bir durum değildi. Okula gidenlerin anlattıklarına göre civar köylerin hemen hepsinde benzer durumlar söz konusuydu. Dayak en geçerli yöntemdi. Devletten duyulan korkuyu bütün çocukların iç dünyalarına kazıyordu adeta. Ne istiyordu ki küçük bedenlerimizden? Biz ona ne yapabilirdik ki?

İşte bütün bunlar, 1960'lı yılların sonuna doğru, henüz 5-6 yaşlarımdayken, devlete yönelik bir algı oluşturmamı sağlamıştı:

Devlet, sopası bize çok ve hep yakın olan bir uzaklıktı.

Benim bu uzaklıkla ilk temasım okul ve öğretmenler üzerinden olacaktı, köyde doğup büyüyen çoğu çocuk gibi. Ancak benimki diğer çocuklardan farklı olarak "sıcak temas" olacaktı.

Büyüklerimiz okumamızı çok ama çok isterlerdi. Onlara göre başka kurtuluş yolu yoktu, yoksulluktan ve yoksunluktan. Okuyup devlet memuru olmamız

onların en büyük hayaliydi. Önerdikleri, telkin ettikleri şey, bugünden bakıldığında, bizi ve kendilerini korumanın onlara göre en kolay yoluydu. Öyle ya, korkulanın içinde yer alırsak kim ne yapabilirdi ki? Ayrıcalıklarımızla büyüklerimizin gurur kaynağı olacaktık. Küçük yaşlardan beri okumayı bir zorunluluk olarak kafamıza kazıyorlardı. Başka bir alternatif sunmuyorlardı. Doğrusu biz de bilmiyor, yaratamıyorduk.

Altı yaşıma henüz girdiğimde, bu zorunlulukla dayakhane denilen okuldan duyduğum korku arasında şiddetli bir çatışma yaşıyordum. Korkuyu besleyen birçok özelliği taşıyordum. Bedensel olarak zayıftım, güçsüzdüm, dahası sık sık hastalanıyordum. Benden güçlü ve sağlıklı olan kardeşim Ali'nin, komşu çocuklarının dayanamadığı şiddete ben nasıl dayanacaktım? Üstelik hiçbir işi yaşıtlarım kadar iyi yapamamaktan, hiçbir oyunu onlar kadar iyi oynayamamaktan kaynaklı baş edemediğim bir hırçınlığım, asabiliğim de vardı. Annem ve anneannem dışında hemen herkesle beni kavgalara tutuşturan hırçınlığımı, asabiliğimi nasıl dizginleyecektim?

Zorunluluğun, beni bu korku ve kaygılarla yüzleşme, onları yenme sürecine sokmasında, kendimle ilgili birtakım yargılara varmam, önemli rol oynayacaktı. Evet, ben, yaptığım bütün işlerde beğeni toplayan bir çocuk değildim. Hepimiz işlerin bir tarafından tutmak zorundaydık, istesek de istemesek de.

Yaptığımız işe göre aile ve çevrede değerlendiriliyorduk. Kardeşlerim içinde pek bir işe yaramayan olarak görülüyordum. Kendimi hiçbir işte kabul ettiremiyordum. Ayırt edici tek özelliğim, oturup saatlerce düşünmek, olmadık hayaller kurmaktı. Bunlar da günümüz tabiriyle prim yapmıyordu. Fark etmiştim artık, bedensel işler bana göre değildi. Kendimi kabullendirecek bir alan olsa ne iyi olurdu!

Bir gün, "Neden olmasın?" dedim. Kardeşlerimin, çevremdeki diğer çocukların zorlandığı bu okuma serüveninde ben başarılı olabilirdim. Başka çarem de yoktu. Dayak yiyecek kişiye "Sırtına post bağla, gel!" derler. Okula başlamaya bir yıla yakın zaman vardı ve ilkin sırtıma bir bilgi postu almam fena olmayacaktı. İşe koyuldum.

O yaz Ali'den ve ablamdan harfleri, bazı sözcükleri öğrendim. Ara ara azarlansam, itilip kakılsam da büyük harfle yazılmış yazıları o yaz bittiğinde okumayı başarmıştım. Onlar okula başladığında küçük harflerle boğuşuyordum. Başarabildiğimi gördükçe hevesim artıyor, bu da beni hızlandırıyordu. Engeller, sorunlar çıkmıyor değildi ama. Kağıt kalem sorunu olduğundan yazmada yeterli değildim. Harfler, kitaptakilere sadece benziyordu. Zaman ve olanak buldukça okuyup yazmaya çalışıyordum. Sayıları da ihmal etmiyordum. Ali'yle ablam ödevlerini yaparken onları yakından izliyor, bir şeyler kapmaya çalışıyordum.

Okula gidecek olduğum yılın yazında gazete okuyordum artık. İstediğim cümleleri yazabiliyordum; ama yazım çok kötüydü. Kağıt kalem yokluğuna rağmen, çok az destekle geldiğim aşama kendime güven duymamı sağlamıştı. Artık dayakhaneden eskisi kadar korkmuyordum. Görsünlerdi bakalım, ne deyip döveceklerdi beni? İnsanın kendine güveni ne güzel şeydi böyle!

Galiba okula değil de bir kavgaya hazırlamıştım kendimi.

Nihayet o gün geldi. Bir siyah önlük, yedeği olmayan bir beyaz yakalık, bir pantolon ve bir çift lastik ayakkabı gıcır gıcır... Bez bir kayışla çaprazlama boynuma astığım bez çanta... İçinde ablamın güzelce kapladığı bir defter, kitap; kurşun kalem ve silgi...

Köy okulları, şehirdekilerden on, on beş gün sonra açılırdı; köylerdeki iş gücün bitmesini beklerdi okullar. Ve ekimin ilk günü okul yoluna dökülmüştük, yeni ve eski öğrenciler birlikte.

Köyümüzün ilkokulu vardı var olmasına; ama bize, yukarı mahalleye uzaktı. Dik ve uzun bir yolu kar kış, yağmur çamur çıkıp inemeyiz diye, büyüklerimiz bizi komşu köyün İlkokuluna gönderiyordu. Uzaklık, hemen hemen aynıydı; ama daha düz bir yolu vardı okulun. O yoldan giderken, eski öğrencilerden son taktikleri alıyorduk: "Korkma sönmez" söylenirken hiç kıpırdamayacaksın, yoksa öğretmen döver. Öğretmen sınıfa girince ayağa kalkacaksın. Yakalığını çizdirmeyeceksin;

yoksa öğretmen döver... Ablam bana bunları sıralarken büyük bir dikkatle dinliyordum. Gerçi bazı konularda, özellikle yakalığımın çizilmemesi konusunda, annem de uyarmıştı beni.

Üstü kiremitle örtülü, tek katlı, uzun bir bina olan okulun önüne geldiğimizde, biz birinci sınıfa başlayacak olanlar biraz ürkek, biraz heyecanlıydık. İkişerli sıra olduk. Saçları dökülmüş, orta boylu bir adam kısa bir konuşma yaptı. İstiklal Marşı söylenecekti ve biz birinci sınıflar bundan "muaf" tutuluyorduk. Yanımdaki çocuk: "Bu, okulun müdürü" dedi. "Galiba bizi o okutacak, fazla dayak atmıyormuş." İyi dedim içimden.

Marş söylenmeye başlandı. Hiç kıpırdamadan dinliyordum. Birden yakalığımın üstünde bir cismin dolaştığını hissettim. Cırr cırr ses geliyordu. Arkadaki çocuk yakalığımı çiziyordu. Ne yapacaktım şimdi? Müdahale etsem, müdür görecek ve dövecek. Etmesem hem öğretmen hem annem dövecek. Omzumu silktim, olmadı. Kızmaya başlamıştım.

"Çatma kurban olayım çehreni..."

Geriye hışımla döndüm. Kalemini elinden alıp çıt diye kırdım ve yüzüne iki tokat attım. Yüksek sesle ağlamaya başladı. Marş kesilmişti ve önüme döndüğümde hızla üstüme gelen, keline kadar kızarmış yüzüyle müdürü gördüm.

- Ama yakalığımı... sözümü bitirmeden sol yanağıma şiddetli bir şamar attı. Birkaç çatal şimşek gördüm.

Avucunun içi, parmakları yanağıma yapıştı sandım. Yanağımı, kulağımı, gözümü hissetmedim bir süre.

- Sana söylemediler mi, marş söylenirken kıpırdamayacaksın diye? Eşeğlueşek, bir de adam dövüyor, diye bağırdı müdür.

Hiddetlenmiştim. Daha bu ilk karşılaşmada dayağa maruz kalmak, hem de haklı olduğum bir konuda ağrıma gitmişti. Marş yeniden başlıyordu.

- Size de marşınıza da okulunuza da... ağzıma gelen bütün küfürleri sıralayarak sıradan çıktım. Eve dönecektim. Ağlıyordum, sövüyordum, sayıyordum. Hırsımı alamıyordum yine de. Onca hazırlık boşuna mıydı?

Durdum. Yerden taş alıp alıp okulun çatısına atmaya başladım. Bu, beni biraz olsun rahatlatmıştı. Söylene söylene, evin yolunu tuttum. Okuma yazma için size ihtiyacım mı vardı? Ben kendi kendime okurdum, öğrenirdim. Sizin tohumunuz haksızlıkla atılmış...

Ne yaparsam yapayım, ne söylersem söyleyeyim bu işte de başarısız olmanın, yenilgi almanın acısını hafifletemiyordum. Bitmişlik, çökmüşlük içindeydim, o patikadan eve dönerken.

Geri dönüp bakmıyordum bile. Epey gittikten sonra ablamın sesini duydum. Beklememi istiyordu. Yakalığımı gösterdim ona. Beni okula dönmeye ikna etmeye uğraştı. Dövmeyeceklerdi. Dönmezsem kendisini döveceklerini söyledi bana. Karar vermekte bir süre bocaladım. Ablama "Tamam!" dedim. Ne olur ne

olmaz diye, ablama çaktırmadan avuç içi kadar bir taşı cebime koyarak döndüm.

Öğrenciler içeri alınmıştı. Müdürle iki öğretmen okulun girişine sandalyeleri atmış güneşleniyorlardı. Müdür beni yanına çağırdı. Korka korka gittim. Yakalığıma baktı:

- Az çizilmiş, dedi.

- Benim başka yakalığım yok ki, dedim.

- Tamam, uzatma! dedi aşağılayıcı bir tarzda. Şimdi doğru sınıfına git; en arka sıralardan birine otur ki gözüme fazla gözükme.

İçeri yöneldiğimde diğer öğretmenlerden biri:

- Dur, dedi. Cebindeki elma mı?

Korku yine bedenime egemen olmaya başladı. Kendimi toparlamakta zorlandım bir süre:

- Şey... Taş o, diyebildim.

- Ne yapacaksın o taşı? diye hiddetle sordu müdür. Ona kızgınlığım hâlâ sürüyordu bereket:

- Bana tekrar vursaydınız, size atacaktım, dedim. Elimi cebime sokup taşı avucumun içine aldım. Diğer öğretmenler gülmeye başladı:

- Bela bu çocuk!.. Yalan söylemeyi bile bilmiyor, dedi biri.

Müdür de gülüyordu:

- Tamam, dövmeyeceğim, onu at da sınıfına git, dedi.

Bu ilk vuruşmadan yenilgi mi almıştım, yengi mi elde etmiştim, bilemiyordum. Asiliğimi, hırçınlığımı görmüşlerdi; henüz, sırtıma sardığım bilgi postunu bilmiyorlardı. Belirsizliğin verdiği bir tedirginlikle, arka sıralardan birine, tek başıma oturdum.

Öğretmenle tanışma faslı dahil, ilk günlerde herhangi bir konuşma geçmedi aramızda. Galiba tecrit edilmiştim. Tahtaya yazılan alfabeyi birlikte okuma dışında sözlü bir etkinliğe katmıyordu beni. Yazılması istenenleri yazıyor, ödevlerimi düzenli bir biçimde yapıyordum. Sınıf arkadaşlarım da dışlanmışlığımın farkındalardı ve öğretmenin beni istemediğini, başka bir okula gitmemin daha iyi olacağını söylüyorlardı. Bu duruma üzülüyordum; ama belli etmemeye çalışıyordum. Öğretmen, ona sövdüğüm ve okulu taşladığım için bana küsmüştü, o kadar, diye açıklama yapıyordum arkadaşlarıma. Herkesten gizlediğim o bilgi silahlarımı da göstermeden bir şey yapmak niyetinde değildim.

İkinci haftanın sonlarına doğruydu. Harflerin tanıtımı, ezberletilmesi sürüyordu. Hâlâ bana bir tek soru bile yöneltilmemişti. Can sıkıntısından önümdeki okuma kitabını karıştırmaya başladım. Hoş bir kokusu vardı kitabın. Defalarca gördüğüm o güzel resimleri, bir çırpıda okuduğum o yazıları dikkatle incelemeye başladım. Amacım zaman geçirmekti aslında. Resimler, resimlerdeki çocuklar, cümleler... hiçbir şeyi bize benzemiyordu kitabın. "Koş Ali koş" bizde de Ali'ler

vardı, koşuyordu onlar da; oyuna değil, işe güce koşuyordu: Odun kesmeye, su taşımaya, tarlaya, fındığa, çaya... Gözleri resimdeki Ali'nin gözleri gibi mutluluktan parlamıyordu; donuk ve kaygı yüklüydü. Yanakları öyle kırmızı da değildi, solgundu, ölü bir grilik hakimdi onlara. Kısa pantolonları; bağcıklı, deri ayakkabıları da yoktu bizdeki Ali'lerin. Taşlarla döşenmiş, çamursuz, bakımlı okul yolları da...

Devletin kitabında Kaya top atar veya tutardı. Bizdeki Kaya'ların ne atıp tutacakları topu ne de oyun oynayabilecek öyle güzel ayakkabıları vardı.

Suna hep ip atlardı o kitapta. Bizdeki Suna'lar inek sağar, su taşır, yemek yapar, çamaşır yıkar, annelerinin yaptığı hemen her işe koşarlardı. Devletin kitabındaki Suna'yla aynı yaşlarda...

Ben devletin okulunda dışarıda tutuluyordum, devletin kitabında ise bizim gibi çocuklar...

Öğretmene de devlete de inat, ben bir kitap yazacaktım. Bizim kitabımız olacaktı. Defterimin en arka sayfasını açtım. Görsündü devletin Ali'si, Suna'sı, Kaya'sı... Ben onlara ne işler yaptıracaktım. "Bizim Kitap" başlığı altında o iki çizgi arasına düzgün bir biçimde sıralayamadığım harflerle cümleler yazmaya başladım:

Koş Ali odun kes.
Kaya su taşı.
Sağ Suna inek sağ.
...

Resimlerdeki o çocukları bu işleri yaparken hayal ettiğimde keyifleniyor, içten içe gülüyordum. Galiba içten içe gülmekle kalmamış olacağım ki sert bir sesle irkildim:

- Sen ne yapıyorsun orada?

Ayağa kalktım, korkuyla. Yine keli dahil yüzü kıpkırmızı olan öğretmene bakarak:

- Hiç... Bir şeyler çiziyordum, diyebildim.

Bana doğru bir iki adım attı. Tam köşeye çekilerek kollarımı yüzümü korumak için hazır hale getirdim. Durdu. Eline o uzun cetvelini alarak tahtaya döndü.

- Bu ne?
- V.
- Bu?
- Ğ.
- Ya bu?
- N.

Birkaç harfi daha sordu. Yanıtladım. Yüzündeki kırmızılık gitmişti. Şimdi sıra bendeydi:

- İsterseniz, o çerçeveli yazıları okuyayım, dedim.

- Ne? dedi. Şaşırmıştı:

- Oku bakalım!

"Gençliğe Hitabe"yi okumaya başladım. Anlamını bilmediğim çok sözcük vardı, söylenişlerinde zorlansam da okuyabildim onları.

- Tamam kes! dedi. Şaşkınlığı gitmemişti. Yanıma geldi, defterimi aldı ve en arka sayfasına baktı. Bir yazdığım cümlelere, bir bana bakıyordu. Gözleri irileşmişti. İşte ben böyle şaşırtırım adamı. Sen beni yok say. Sonunda böyle şok ol. Kızgın bir sesle:

- Neden okuma yazma bildiğini söylemedin?

- Sormadınız ki. Bana adımı bile sormadınız, dedim. Kızgınlık, burukluk karışımı bir sesle söylemiştim bunu. Bir şey demedi. Dik dik bakıştık bir süre.

Defterimi masama bıraktı. Derse döndü. Teneffüs zili çaldığında:

- Gel, dedi. Defterini alıp benimle geliyorsun.

O önde, ben arkada öğretmenler odasına girdik. Ne olacaktı? Merak içindeydim. Küçük bir okul olduğundan, bu oda, aynı zamanda müdür odası olarak da kullanılıyordu. İçerde iki öğretmen daha vardı ve biri beni görünce:

- Ne yaptı bu bela? dedi.

Koltuğuna oturmuş, arkaya yaslanmıştı öğretmen:

- Biliyor musunuz, okuma yazma biliyor, bu yetmiyormuş gibi kitap yazmaya kalkıyor bu çocuk.

Şaşırmışlardı onlar da:

- Bak ukalâya!

- Ne demek o? Hiç duymamıştım ukalâ sözcüğünü.

- Bilmişlik taslamak, dedi öğretmenim.

- Ama ben biliyorum, dedim. Kendimi bir kapışma bir çatışma ortasında hissediyordum. Ne olursa olsun kendimi iyi savunmalıydım. Sırtıma aldığım postu göstermeliydim.

- Bize öyle düşmanca bakma, dedi öğretmenlerden biri. Seni imtihan edeceğiz, uygun görürsek bir üst sınıfa geçeceksin.

"Bizim Kitap"taki cümleleri okudular. Bir süre gülüştüler:

- Yazısı okunabiliyor, ama çok kötü. Düzeltilmesi lazım. Kendi kendine öğrendiği belli oluyor.

- İkinci sınıfta daha kötü yazanlar var.

- Okumasına bakalım.

İkinci sınıf Türkçe kitabını verdiler. Bir parça seçtiler. Hızlı bir biçimde okumaya başladım.

Kaça kadar sayabildiğimi, kaça kadar yazabildiğimi sordular. Bir iki toplama işlemi... soğukkanlı bir biçimde yanıtladım soruları.

Yazımın düzeltilmesi, toplama, çıkarma işlemleri gibi birtakım koşulları en kısa zamanda yerine getirirsem ikinci sınıfa alınacağımı söylediler. Bu arada ikinci sınıf konularını da takip etmemi istediler. Benimle sakin konuşmaları, nazik uyarıları hoşuma gitmişti. Kendimi kabullendirmenin onurunu duyuyordum. İlk kez bir alanda kazandığımı hissedip seviniyordum.

Öğretmenim sınıfa giderken, sakin bir sesle sordu:

- Neden bu kadar asisin?

Kendimden emin bir halde tereddüt etmeden yanıtladım:

- Haksızlığa gelemiyor, dayanamıyorum.

- Sadece sana yapılanlara mı yoksa?..

- Hayır, bütün haksızlıklara.

- Aferin, hep böyle olmalısın.

Bu "aferin" beni şaşırtmıştı. Haksızlığın ve sopanın bir adamından haksızlığa karşı çıktığım için "aferin" almak... Bu, nasıl oluyordu? Çekine çekine:

- Ya siz?

- Ben de karşıyım. Karşı olduğum için beni bu okula sürgün ettiler.

- Devlet kendi adamına haksızlık yapar mı?

- Yapar. Devletin adamları arasında iyisi de var kötüsü de.

- Hangileri çok?

Bu soruma güldü. Gözlerini benden çevirdi:

- Bunu sen öğreneceksin.

Sınıfa girip sırama oturduğumda kendimi daha farklı, daha güçlü hissediyordum.

Hiçbir şey boşa gitmemişti. Sopası bize çok ve hep yakın olan uzaklıkla ilk temasta başarılı sayılırdım. İyi

hazırlanırsam bundan sonrakilerde de kazanabilirdim. Üstelik devletin adamları içinde iyiler de vardı; onlar bana yardım edebilirdi, en azından bana dokunmazlardı. Artık o sopadan korkmuyordum.

***

Bir üst sınıfa geçememiştim. Üst sınıfa geçecekken adını anımsayamadığım bir hastalığa yakalandım. İlk dönemin geride kalanını hastanede, evde tedavi görerek geçirmek zorunda kaldım. Bu kadar uzun süre okula devam edemeyen öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılırdı. Ama bu kural bana uygulanmadı.

kara lastiklerin izi

Yaprakların dalları tek tek terk ettiği günlerdi. Bir haftadır evde yatıyordum; ama en küçük bir iyileşme belirtisi görülmüyordu. Yüksek ateş, giderek artan bir titreme, bir deri bir kemik kalmış beden... Çok kötü hastaydım. Anneannem ne yaparsa yapsın düzelemiyordum. Doktora götürülecektim.

Güneşli bir güz günü ilçeye inmiştik. İlçenin içini ilk kez görüyordum, annemin elini tutup hastaneye doğru giderken. Şiddetli ağrıların etkisinden biraz olsun uzaklaşabilmek için sağıma soluma bakıyor, gelen geçeni gözlüyordum. Üstlerine başlarına bakıyordum. Annem:

- Doğru yürüsene, diye uyardı.

- Ne oldu ki?

- Yere nasıl basıyorsun?

İlçenin içi kaldırımlarla örülüydü. Dikkat ettim. Annem dahil herkes yürürken "tık, tık" ses çıkıyordu. Ben yürürken "lap lap" diye. Adımlarımı düzeltiyorum; ama ses aynı:

- Lap lap!

- Anne ya! Ses benden değil, lastiklerden kaynaklanıyor. Ya bu yollar lastiklerime yabancı ya da lastiklerim bu yollara.

Güldü annem:

- Olur mu öyle şey? Doğru yürü!

Sokaklarda gördüğüm insanların ayağında deri ayakkabılar vardı. Benim ayağımda kara lastikler:

- Lap lap!

İlk kez hastane görüyordum. Yerler kare biçiminde beyaz taşlarla döşeliydi. Pırıl pırıldı. Tozlu, çamurlu yollarda yürüyen ayaklarım daha da yabancılık çekiyordu burada yürürken. Muayene olacağım odanın kaşısındaki oturağa ilerlerken ses yankı yapacak biçimde çıkıyordu:

- Laap laap laap!

Henüz kimsecikler yoktu. Başımı annemin koluna dayamış bir halde oturmuş, çevreme bakınıyordum. Bu yerdeki beyaz taşları nerden bulmuşlar?

- Tak tak tak!..

Sesin geldiği tarafa baktım. Yüksek topuklu ayakkabılar içinde ten rengi çoraplı ince iki bacak, diz üstüne inen bir etek, şapkasıyla beyazlar içinde bir hemşireydi gelen. Boylu ve ince belliydi. Gözleri ve dudakları boyalı. Resimlerdeki sus işareti yapan hemşireden daha güzeldi. Hayran hayran baktım ona. Yan bakışıyla bizi süzüp odaya geçti:

- Taak taak taak!

- Anne, dedim. Büyüyünce ben bir hemşireyle evleneyim mi?

- He, he oğlum! Doktor çıkarsan olur.

Gülüştük.

Biraz sonra bir kadın, önlüklü bir kız çocuğuyla gelip, karşımızdaki oturakta oturdu. Annemle selamlaştılar. Kadının anneminkinden daha yeni olduğu anlaşılan bir mantosu vardı üstünde. Ayakkabıları gıcır gıcırdı, anneminkilerin renkleri soluktu. Kızın önlüğü de parıldıyordu. Dantel işlemeli bir yakalığı vardı üstünde. Bizim önlüklerimizin renkleri bir iki yıkamada neden solardı?

Kız ayağa kalktı. Hızlı adımlarla koridorda dolaşıyordu:

- Tık tık, tık tık!..

Türlü türlü renkte çoraplarıyla uyumlu, kırmızı ayakkabıları vardı kızın. Önümden geçerken önce yüzüme,

sonra ayaklarıma baktı. Elimde olmadan ayaklarımı oturağın altına çektim. Utanmıştım galiba. İlk kez böyle bir eziklik hissediyordum. Kız bunu fark etmiş olacak ki önümden her geçtiğinde ayaklarıma bakıyor, ben de aynı hareketi yapıyordum ve aynı ezikliği hissediyordum. Bir süre sonra kızmaya başladım bu duruma. O gelip geçerken ben başka tarafa bakıyordum.

Annem, kayıt için hemşirenin olduğu odaya girdi. Kız karşıma dikildi:

- Okula gidiyor musun?
- Evet.
- Kaçıncı sınıftasın?
- Birinci.
- Ya, sen şimdi okumayı da bilmiyorsundur.

Sesindeki aşağılama beni rahatsız etti:

- O işi okula gitmeden halletmişim.
- İnanmıyorum, yalan söylüyorsun!

Kolumdan tuttu, beni koridorun ucuna götürdü. Orada çerçeve içinde yazılar vardı:

- Bunları oku, dedi.

Hızlı biçimde okudum. Şaşırmıştı. İntikam alırcasına sordu:

- Siz fakirsiniz galiba?
- Niye? dedim kızgınlıkla.
- Lastik giyiyorsun, şehirde lastik giyilmez.
- İyi ama biz köyde yaşıyoruz, köyde de ayakkabı giyilmez.

Sustu.

- Benim babam çok zengin. Şehirde üç katlı evimiz var.

- Ne iş yapıyor baban?

- Un, şeker gibi şeyler satıyor, çuval çuval.

- Yaa! Benim babam gurbette, işçi. Çok büyük kamyonlar sürüyor.

Biz sohbet ederken annesi çağırdı onu:

- Kızım gel buraya! Ne konuşuyorsun o köylü çocuğuyla?

Elimden tuttu:

- Gidelim, dedi.

Kadın ikinci kez:

- Dokunma ona! Belki bulaşıcı hastalığı vardır.

Müthiş bir aşağılanma hissettim. Hasta olmamdan değil de, köylü parçası olmamdan. Yerime oturur oturmaz annem odadan çağırdı. Doktor gelmiş, muayeneye başlamıştı. Muayene oldum. Doktor anneme bağırmaya başladı:

- Çok geç kaldınız. Şu ana kadar neredeydiniz? Hemen yatması lazım. İster burda, ister Trabzon'da. İyileştirmek için elimizden geleni yapacağız.

Demek ki hastalığım ağırmış. Annem üzgün, ne yapacağını bilmeden oflayıp pufluyordu odadan çıktığımızda. Bazen kızgınlıkla bana bakıyor, sonra acıyor, başımı okşuyordu:

- Sen burda bekle, ben teyzenlere uğrayıp pijama, terlik, iç çamaşırı ayarlayayım, dedi ve gitti.

Dört yataklı bir odaya çıktık. Cam kenarında bir yatak boştu. Beni oraya yatırdı annem. Üstümdekileri çıkarıp, çantasına koydu. Hemşire:

- Lastiklerini de al, koku yapar, dedi.

Tedavi sürecim başlamıştı. Annem gün aşırı geleceğini söyledi. Doktorların, hemşirelerin, hasta bakıcıların dediğinin dışına çıkmamamı tembihleyerek gitti.

Hastalığımı unutmuştum. Yaylalara çöken sis gibi içime, gariplik, yalnızlık hissi çökmüştü. İlk kez evden uzakta kalıyordum. Ve bilmediğim bir ortamda, hiç tanımadığım insanlarla birlikte. Üstelik, yüzlerini gülerken görmediğim doktor, hemşire, hasta bakıcıların arasında... Gözlerim doluyordu ve bunu göstermemek için kafamı cam tarafına dönük tutuyordum.

Günler, haftalar; kalçamı delik deşik eden iğnelerin acısı ile yüreğimi paramparça eden hüznün sarmaş dolaş oluşuyla geçiyordu. En kötüsü doktorun henüz bir iyileşme belirtisi görmemesiydi. Aylarca kalmam gerekebilirmiş hastanede. Evi, kardeşlerimi, arkadaşlarımı, yeni başladığım ve her şeyi yoluna koyduğum okulumu, ağaçları ve hayvanları özlüyordum. Bir iyileşsem, bir daha hasta olmayacaktım.

Annemin gelmediği bir gün ziyaret saati bittiğinde, hastanenin tenhalaştığı bir zamanda koridorda dolaşmak istedim. Koridorun ucuna gittim, oradan bizim

köyler görünüyordu. Dalıp gitmiştim. Sağ tarafta nöbetçi hemşirelerin kaldığı oda vardı. Oradan bir türkü sesi geliyordu. Acıklı bir sesi vardı radyodaki kadının:

Hastane önünde incir ağacı
Doktor bulamadı bana ilacı
Baştabip geliyor zehirden acı

Garip kaldım yüreğime dert oldu
Ellerin vatanı bana yurt oldu
...

Türkü bittiğinde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Kendimi tutamıyordum. Odanın kapısı açıldı. Hastaneye geldiğim gün gördüğüm hemşire yanıma geldi, niye ağladığımı sordu. Onun hakkındaki ilk günkü düşüncem aklıma gelmişti. Utandım gözyaşlarımdan. Anlatamadım nedenini. O anlamış olacak ki beni teselli etmeye çalıştı, yatağıma götürdü. Nöbetçi olduğu günler yanıma gelir, o türküyü söyler beni ağlatırdı:

Garip kaldım yüreğime dert oldu
Anneem dert oldu
Ellerin vatanı bana yurt oldu
Anneem yurt oldu

Sonradan ne yapıp edip güldürürdü. Bu oyun biraz olsun yalnızlığıma ilaç oluyordu.

Böyle bir günde annem çıkageldi. O akşam benimle kalabileceğini söyledi. Çok mutlu olmuştum.

O hemşire annemin yanında da bana takıldı. Bu sefer ağlatamadı beni. Ama iğneyi yaparken canımı çok

yaktı ve beni ağlatmayı başardı. Anneme de durumu anlattı bu arada. Gülüştüler.

- Anne, dedim. Sen çocukken hiç böyle yalnızlık hissettin mi? Gariplik, çaresizlik? Hastanede yalnız, uzun süre yattın mı?

- Sen şimdi buna dayanamıyorsun, benim yaşadıklarımı yaşasan hiç katlanamazsın.

- Benden kötü neler yaşadın ki?

Annem doğduktan hemen sonra babası ölmüş. Kendini bilir bilmez o "kıtlık yılları"yla, "kıran yıllar"la karşılaşmış.

- Büyük bir savaş patlamıştı, bizim devlet savaşa girmemişti; ama her an girecekmiş gibi hazırlık yapmıştı. Devletin ofisleri, ambarları ağzına kadar mahsul doluymuş. Çok vergi toplanmıştı halktan, asker toplanmıştı. Yıllar kurak geçiyordu. Ektiğimizi alamıyorduk topraktan. Aldığımıza da devlet el koyuyordu. Açlık baş göstermiş, ekmek karneye bağlanmıştı. Halbuki ofislerdeki buğdaylar, mısırlar yıllarca doyurabilirdi bizi. Bir kırık ekmeğe muhtaç durumdaydık. İyi beslenememekten çocuklar, yaşlılar ölüyordu bir bir.

Sen şimdi hastanedesin. İlacın var, iğnen var, sana verilen yemek var. Bunların hepsinden mahrum bırakılmıştık. Ahmet Dayı'n okuma yazma öğrenmeye gidiyordu. Değil kara lastiği, çapulası, çarığı bile yoktu. Babanın da öyle. Yağmurda çamurda, karda kışta buldukları deri parçalarından kendilerine yaptıkları bir

çeşit ayakkabıyla gidip geliyorlardı okula. Hastalandı dayın. Senin gibi o da ateşler içinde kıvrandı. Doktora götürecek para yoktu, pul yoktu. Hastaneye gelsek de torpilimiz yoktu muayene ettirecek. Anneannen, komşular elinden geleni yaptı. İyileştiremediler onu. Onun en son isteği neydi biliyor musun?

Yüzümü ona çevirdim. Üzgün bir sesle:

- Neydi? dedim.

Durdu, dolu gözlerini cama çevirdi:

- Ofis ekmeği! Karneyle verilen, o yarı çürümüş buğdaylardan yapılan ofis ekmeği! Ayağında, üstünde başında bir şey yoktu, midesinde de. Anneannen ilçeye gelip isteğini yerine getirdi.

Bir süre sessizlik oldu. Halime şükretmeliydim galiba. Amma kötü şeyler yaşamış benden öncekiler! Ben lastiği, kara lastiği beğenmezken, lastiksizlik yüzünden hastalanan ve sonuçta ölen bir dayım varmış.

- Bütün bu açlığın, yoksulluğun yanında başka şeyler de yaşadık! Anneannen genç ve güzelken dul kalmıştı. İsteyenleri vardı onun; ama bizi bırakıp gitmiyordu. Bir gün evi basıp, zorla götürdü onu bizim köyden biri, kendine eş yaptı. Ben on yaşlarında filandım. Onu kurtarmak için çok uğraştım. Elime bıçağı geçirip saldırdım; ama nafile! İyi hatırlıyorum. Öğlen saatleriydi o götürüldüğünde. Akşama kadar bahçenin ortasında ağlayıp durdum. Konu komşudan yanıma kimse

gelip yardım etmedi. Teselli etmek için bile gelmediler. Çocuk yaşta kimsesiz kalmıştık, diğer dayınla beraber. Benden büyük olmasına karşın o da bir şey yapamamıştı. İşte yalnızlığı, kimsesizliği biz o zaman yaşamaya başladık.

Babanla evlenene dek hem çocuktum hem de evin en büyüğü. Kimsesizliği, yalnızlığı sen benim kadar bilemezsin.

- Babamlarla akrabaydınız, onlar sahip çıkmadı mı size?

- Kimse kendi derdine derman olamıyordu ki, başkasına olsun. Baban da o yıllar gurbetçiydi.

- O çocuk değil miydi?

- Benden bir iki yaş büyüktü; ama çocuktu. İzmir'de büyük amcasının yanında balıkçılık yapıyormuş. O balıkçı teknesinde yatıp kalkıyormuş o yıllar.

Derin bir sessizlik oldu.

Acılar... Önlem alınsa hiç yaşanmayacak olan acılar... Yokluklar, yoksunluklar... Olanak varken yaşatılanlar... Bütün bunların yanında benim yaşadıklarım devede kulak kalıyordu.

***

Nihayet doktorlar iyileşmek üzere olduğumu, bir hafta sonra taburcu olabileceğimi söylediler. Eskisi kadar hüzünlenmesem de içimdeki özlem çok büyümüştü. Bir an önce eve dönmek istiyordum. Plastik

terliklerle şıkıdım şıkıdım dolaşmaktan sıkılmıştım, iyiden iyiye. Ayaklarım da özlemişti kara lastikleri. Tozlu, çamurlu yollarda onlarla koşmayı. Hem, dayımın acıklı ölümünden ötürü, eskisi kadar kötü gelmiyordu bana kara lastikler.

Doktor birkaç hafta daha evde istirahat etmemi tembihleyerek beni taburcu etti. Lastiklerimi ayağıma geçirip, annemle hastaneden çıktığımızda karla karışık yağan bir yağmur yeni dinmişti. Hastaneye geldiğim yoldan dönüyorduk. Daha hızlı yürüyorduk bu sefer. Şaşılacak şey, artık adımlarımdan "Lap lap" sesi gelmiyordu. Ve ben kimsenin üstüne başına, özellikle ayaklarına dikkat etmiyordum.

Anneme:

- Ben ne zaman ayakkabı giyeceğim? dedim.

- Ortaokula başladığında... Daha çok var. Köy yollarında onlar size ancak bir gün dayanır.

- Tamam, dedim. Önemli değil.

direnmenin gülüdür yaşamak

Zorlu okul yılları ve yolları... Zorluk doğal koşullardan kaynaklanmıyordu sadece. Yolun uzunluğunun, yağmurun, çamurun, soğuğun, sıcağın yanında, bütün bunlara karşı bizi koruyabilecek olanaklardan mahrum oluşumuz... Görüyorduk ve biliyorduk; ama o olanaklara kavuşamıyorduk. Bazen büyüklerimizin hatalarından, çoğunlukla da onların gücünün yetmezliğinden... Göğüs germek durumunda kalıyorduk bütün zorluklara.

Bedenimiz, ruhumuz çocuktu daha; ama göğüs gerdiğimiz zorluklar büyüktü.

Yılmak çözüm değildi; çünkü bulunduğumuz yerden daha gerisi yoktu. Elimizdeki tek varlığımız o çocuk

bedenimiz ve ruhumuzdu. Karşılaştığımız zorluklar, bu iki varlığımıza yönelen tehdit unsurlarıydı. Canımız çok yansa da bileniyorduk, keskinleşiyorduk, kimimizin çeliğine su veriliyordu.

Okul yoluna alışmıştık artık. Bir mahallenin çocukları olarak ya birlikte ya da iki üç gruba ayrılarak gidip geliyorduk okula. Çantalarımız, bilgilerimiz tek yükümüz olduğu zaman sorun yoktu, hatta eğlenceli de oluyordu. Tartışıyorduk, kavga ediyorduk, oyun oynuyorduk... Bedenlerimizi ve ruhlarımızı sınıyorduk o yolda.

Ama odun taşıma günleri gelip çattı mı iki kilometrelik yol uzar uzar, bitmek bilmezdi. Yol, hiç çekilmezdi.

Köy okullarının yakacak ihtiyacı, velilerce karşılanırdı. Belli miktarda odun belirlenir ve bu miktar öğrenci başına bölünürdü. Bizim çevredeki okullarda yarma hesabı yapılırdı. Belirlenen sayıdaki yarmayı, belirlenen zaman diliminde okula götürmek zorundaydık. Çoğu öğrencinin annesi, ablası, halası, teyzesi taşırdı sırtında; ama bizim annemden başka kimsemiz yoktu taşıyacak. Onun da bin bir türlü işi vardı. Hangisine yetişecekti? Üstelik, hepimizin gözbebeği kız kardeşim Zehra, minikti daha.

İş başa düşüyordu. Üç ya da dört yarmayı, bir iple sıkıca bağlar omuzlardık, tutardık okulun yolunu. İlk bir iki gün çok zorlanmazdık. Ama günler geçtikçe omzumuza kalın bir örtü koymuş olmamıza rağmen, omuzlarımız soyulmaya, yara olmaya başlardı. O zayıf, güçsüz omuzlarımıza odunları alınca, duyduğumuz

acıya ne kadar dayanabilecektik? Yüz adım mı? Yoksa buradan şu görünen ağaca ya da falancanın evine kadar mı? Biz bunun yarışını bile yapardık. Belirlenen hedefe yaklaşırken, sinirlerimiz, damarlarımız gerilir; nefes alamaz olurduk. Beynimiz ha patladı, ha patlayacak olurdu. Hedefe varıp odunları fırlattığımızda ya son adımımızın sayısını haykırırdık ya da yaşadıklarımıza ağız dolusu bir küfür savururduk. Yara bere içinde kalırdık.

Omuzlarımız ve kollarımız çocuktu; ama omuzlarımıza binen yük ağırdı.

İlkokul üçüncü sınıftayken çok sert bir kış geçiriyorduk. Evde de odun kalmamıştı okulda da. Okul, öğrenci başına 15 yarma daha istedi. Ali, ben, o yıl okula yeni başlayan Faruk... Toplam 45 yarma beş gün içinde okula teslim edilecekti. Bu kadar kısa zamanda omuzda taşıyarak bitiremezdik. Başka bir yol bulmalıydık.

O hafta sonu annem, ağabeyim, Ali ve ben yarım metreyi aşan karın içinde, üç büyük kızılağaç devirdik. Evin ihtiyacı olan odunu eve taşıdık. Okulun istediği kadar yarmayı da hazırladık. Ellerimiz, ayaklarımız buz kesmişti bunları yaparken. Geriye yarmaların okula götürülme işi kalmıştı. Kızak gibi yapıp çekip götürmekten başka yol bulamamıştık.

Pazartesi sabahı, erkenden işe koyulduk. Taşıyabileceğimize inandığımız sayıda yarmaları bir araya getirip iplerle sıkıca sarıp sarmaladık. Çantalarımızı

Faruk'a verip bir kızak gibi yaptığımız o odunları çeke çeke götürmeye başladık. Yokuş aşağı kolay hatta eğlenceli oluyordu. Gülerek, naralar atarak, araba seslerini taklit ederek iniyorduk yokuşları. Ama yolun büyük bir kısmı engebeli, düzdü. Hızımız kesiliyor, yoruluyorduk. İlk gün o kadar olmasa da sonraki günler zorlanmaya başlamıştık. Çektiğimiz halat, önce avuçlarımızın içinde, sonra bileklerimizde daha sonra da omuzlarımızda iz bırakıyor, yaralar açıyordu. Güneş de yoktu ortalıkta. Tipi ile ayaz dönüşümlü olarak, çektiğimiz eziyeti katmerlendiriyordu. İlk üç günün sonunda, sadece Faruk'un odunları kalmıştı kalmasına; ama bende de takat Hak getire! Yorgunluk, halsizlik, soğuk, bu üç belayla perşembe günü odunların başındaydık yine.

Daha ağır ve daha sessiz çekiyordum. Avuçlarımın içi yanıyordu sanki. Halatı belime dolayıp çekmeye çalıştım, olmadı. Söylenmeye, sövüp saymaya başladım. "Az kaldı, biraz dinlenelim." dedi Ali. Dinlenmek bizi ısındırmıyordu ki. Kara lastiklerin içindeki ayaklarımızı iki çift çorap dahi soğuktan koruyamıyordu. Hohlayarak ellerimizi bir nebze koruyabiliyorduk soğuktan; ama ya bedenimizin diğer kısımları?

Ah, şu kış bitse, bahar gelse! Yağmuru çamuru, işi gücü vardı baharın; ama soğuğu yoktu işte. Şu fındık dalları tomurcuklanacak, tatlı yeşil minicik yapraklarla gelecekti bahar. Şimdi karla örtülü fındık bahçelerinde türlü türlü çiçekler açacak. Mora çiçekleri baharın ilk

ve en güzel yemişini müjdeleyecekti. Kızılcık dallarından düdükler bile yapacaktık. Şu bahar bir gelseydi! Soğuk ve eziyet günleri bir gitseydi!

Soğuk ve eziyet büyüktü; ama çocuk umuttu işte.

Kış hep mi kötüydü? Hiç mi güzel yanı yoktu bu mevsimin? Kıçımızın altına bir naylon parçası bulup naralar atarak fındıklığa aşağı kaymalar güzel değil miydi? Kardan karşılıklı kaleler yapıp kartopu savaşına tutuşmalar... Kapanlar kurup yakaladığımız serçeleri fındık çubuklarından yaptığımız kafeslerde beslemek ve kediyle amansız bir mücadele verip kar kalktığında o serçeleri özgürlüklerine salıvermek güzel değil miydi?

Bir tepenin üzerindeydik ben bunları düşünürken. Ali'yle Faruk çömelmiş ellerini hohluyordu.

- Ali, bak şimdi! dedim.

Ayağa kalkıp zıpladım. Havada bir takla atarak tepeyle düzleşmiş kara gömüldüm. Ellerimden tutarak beni yukarı çektiler:

- Hadi, dedim.

Birer birer atlıyorduk. Az önceki sessizliğimizin yerini kahkahalarımız almıştı. Bir süre sonra tamam dedik. Yüreğimiz ısınınca sanki bedenimiz de ısınmıştı ve güç toplamıştı.

Zorluklar büyük de olsa, çocuk oyundu ve oyun çocuğu ayakta tutardı işte.

Ellerimiz, bileklerimiz, omuzlarımızdaki acıyı, bedenimizi titreten o soğuğu bir an unutarak, odunları sobalık olarak kesilecekleri yere çekmeyi başardık.

Sınıfıma geçip sobanın başında kurunmaya çalışırken müdür çağırdı. Yanında Ali vardı:

- Odun kesme sırası sizde bugün.

- Bize daha çok var.

- Olsun, itiraz istemiyorum. Bugün siz keseceksiniz. Önce getirdiğiniz odunları...

Emir demiri keserdi. Birbirimize baktık Ali'yle.

- Şey öğretmenim, kurunalım biraz, olur mu? dedim.

Tamamdı.

Ali'ye göre biri bizi ispiyonlamıştı; takla attığımızı gören biri.

Odunların sobalık halinde kesilmesi, dizilmesi, sobaların yanması, sınıfların ve tuvaletlerin temizlenmesi nöbetleşe bize yaptırılan işlerdendi. Bu işler bazen ceza olsun diye verilirdi. Etimizle kemiğimizle onlara teslim edilmiştik. Soranımız, sorgulayanımız yoktu nasılsa.

Odunları kesmeye başladık. Zaman ilerledikçe ellerimizdeki yaranın acısı, kollarımızın gücünü kaybetmesi kol hızarına hükmetmemizi zorlaştırıyordu. Kar yağmıyordu; rüzgar bıçak gibi kesip doğruyordu bedenlerimizi. Teneffüslerde sınıflarımıza gidip ısınsak da çok sürmüyordu bu rüzgar karşısında depoladığımız sıcaklık.

Dayanamıyorduk.

- Ya güneş çıksa, ya kar tam yağsa! dedi Ali.

- Çantalarımız yanımızda olsaydı kaçardık.

İşten, kavgadan, dayaktan kaçan biri değildim. Ama soğuk başkaydı, iliklerime işliyordu, bedenim ara ara titremelerle sarsılıyordu. Burnum sürekli akıyordu. Zaten bu burun ne işe yarardı! Ondan kan ve sümük akardı. İkisi de insanı rezil etmeye yeterdi.

Kaçma planları yapmaya başladık. Bu arada getirdiğimiz odunların büyük bir kısmını kesmiştik. Teneffüste sınıflarımıza giderken müdür, kestiklerimizi yerleştirmek şartıyla cezayı ertelediğini söyledi. İlk kez okuldan kaçma isteğim böylece boşa çıkmıştı, ama soğuktan ve ellerimin acısından kurtulmak iyiydi.

Sobanın yanında oturdum. Ellerim, ayaklarım iyice ısınmıştı. Ancak boğazımda bir sorun vardı, yutkunamıyordum. Ara sıra titreme nöbetleri... Hastalanacaktım ve ben bundan korkuyordum.

Birinci ve ikinci sınıfta, tedavileri ayları aşan hastalıklara yakalanmıştım. Anneme söz vermiştim, bir daha yakalanmayacağım diye, ama yine o illet beni bulmuştu. Bedenimin solduğunu hissediyordum, bacaklarımda adım atacak derman bulamıyordum eve dönerken. Üstelik başım da dönüyordu, düştü düşecek oluyordum.

Akşam olmak üzereyken eve dönebilmiştik. Aşçı, terzi, din bilgini, hemşire, doktor anneannem, beni

yatağa yatırdığında tir tir titriyordum. Ateşim yükselmiş. Patatesleri bölüp başıma sardı. Komşulardan aspirin geldi. Her ağrıya devaydı aspirin. Ilık bitki çayları... Ardından komşuların birinden gelen gripin... İlkel, modern ne varsa deneniyordu iyileşmem için. Titrememem geçmiş, biraz rahatlar gibi olmuştum. Bir süre uyumuşum.

- Ölse de kurtulsam bari! Her yıl onun hastalığıyla mı uğraşacağım?

- Kızım tövbe et! Madem doğurdun, uğraşacaksın.

- Çok istedim sanki doğurmayı! Düşmedi işte, inat, n'olacak!

Mutfağın karşısındaki yattığım odadan tartışmaları duyarak uyanmıştım. Borç harç ödemekten değil doktora, hastaneye; yemeye, giymeye bile metelik kalmıyordu annemin elinde. Hem ben hastalanma hakkımı geçen yıl kullanmıştım.

Ölmek...

Sol gözümden kocaman bir damla düştü, elmacık kemiğimin üstünde bir süre, kararsızca durdu. Sonra yavaş yavaş yanağımdan süzülerek çenemin altına, oradan da göğsüme akıp kayboldu. Hayatın güzel tarafları yoktu, görebildiğimiz ve tutunabileceğimiz. Mademki geldik, yaşayacaktık işte. Hem ölmek ucuz ve kolay mıydı? Kefen, tabut, mezar kazma, imam parası... Bunlarda metelik yok. Üstelik dışarıda kar ve soğuğun hükümranlığı... Yoo, ölüm çözüm olmaz! Hiçbir

şey güzel olmasa da yaşayacaktım. İnat da bir murattı. Yeneceğim bu hastalığı, ölümü de. Dayan bedenim, diren ruhum!

Gözlerim kapalı, bunları düşünürken odanın kapısı açıldı.

- Kara, dedi. Hani hastalanmayacaktın, ne oldu?

Sesinde sitem yoktu. Çaresizlik, güçsüzlük vardı annemin.

- Merak etme, yarına iyileşirim, dedim.

Boğazım, burnum tıkalıydı bunları söylerken. Alnıma sarılı patatesleri çıkardı, ateşime baktı. Ofladı. Islak bir bezle alnımı sildi:

- İyileş. Sana yardım edemem. Seni doktora götüremem. Para da yok pul da. Sakın öleyim deme. Ne yap ne et, iyileş. Bak, anneannen karalahana çorbası yapıyor. Karın altından çıkardım. Daha lezzetli olur, bilirsin. Buğday unundan bazlama da yaparım şimdi. Üzerine yağ koyup yeriz. Hadi, topla kendini, sana başka bir şey yapamam ben. Beni anlarsın sen.

Yeni iç çamaşırı getirmesini istedim ondan, terlemiştim ve bu bana iyi gelmişti.

Birinci sınıfta hastaneye yatırıldığım günleri düşünmeye başladım. Annem başlangıçta düzenli gelse de sonraları ara sıra uğruyordu yanıma. Gelmesi gerektiği bir gün annem gelmemişti. Korku, üzüntü, panik içinde kalmıştım o gün. Bir şey mi olmuştu da gelmedi?

Yoksa benden bıkmış mıydı? Cam kenarındaki yatağımdan kalkıp, yüzümü cama yapıştırıp, hastane yoluna gözümü dikmiştim. Hemşire beni uyarana dek saatlerce beklemiştim onu. Gelmemişti. Ağlamaklı bir halde bazen de ağlayarak geçirmiştim o geceyi. Ertesi gün gözüm yine yollardaydı. Fırsat buldukça yattığım odadan çıkıyor, yol daha iyi görünüyor diye hastanenin denize bakan tarafına geçiyordum. Gözümü yoldan ayırdığımda denize bakıyordum. Balıkçı tekneleri cirit atıyordu denizde. Balık mevsimiydi. Birden bir fırtına patlamış olacak ki tekneler hızla sahile, limana yöneldi. Evet, gemileri, tekneleri, vapurları batıran karayel başlamıştı. Hastanenin camları da uğulduyordu. Teknelerin limana sığınışını içim burkularak izlemiştim. Onların zor anlarda sığınabileceği bir korunakları vardı. Bir çocuğun korunağı, sığınağı kimdi, neydi? Tabi ki annesi, babası yani ailesi. Şimdi annem yanımda olsaydı! Annem o gün çıkagelmişti de içimdeki kaygıları, korkuları söküp atmıştı. Küçük bir yelkenli olan çocuğun limanının olması ne kadar rahatlatıcı bir şey!

Ancak bu kadar, iki yıl kadar sürmüştü, güvenilir bir limanım olduğu düşüncesi. Annem benden bir hastalığa kendi gücümle direnmemi istemişti görünüşte. Ama farkında olmadan beni limansız bırakmıştı. Okyanuslarda fırtınalarla boğuşarak yüzen, kanat takıp uçan, kanatları ve yelkenleri toplayıp derinlere dalan bir küçük gemiydim ve artık güvenebileceğim bir limanım yoktu.

Öksürükler ve ateşler içinde kıvranırken tek başıma nasıl ayakta kalabileceğimi düşündüm. Büyüyordum.

Ne olursa olsun, ayakta kalmalıydım. Hayatın güzelliğinden değil, inat olsun diye. Hastalığa, limansızlığa, ölüme direnmeliydim. Yarınki günü dimdik, sapasağlam karşılamalıydım.

Zorlanarak da olsa iki tas lahana çorbası içtim. Sıcak bazlamayı üzerindeki tereyağına ve toz şekere banıp yedim. Boğazımı yırta yırta geçti lokmalar. Bir gripin daha verdiler. Gece boyu birkaç kez değişti alnımdaki patatesler, ıslak bezler. İniltilerin ardından derin bir uykuya dalmışım.

Ertesi sabah, terden sırılsıklam olmuş bir halde uyandım. Ali'yle Faruk yataklarında yoktu. Oda çok soğuktu. Anneanneme seslendim. Geldi, iç çamaşırlarımı değiştirdi. Kalınca bir kazak giydim önlüğümün altına. Mutfağa geçtim. Annem, okula gitmememi söyledi. Odunları götürmeliydik; yoksa o öğretmen müsvetteleri Faruk'u döverlerdi. Kısa bir tartışma oldu annemle.

- İşime karışma, dedim sitem dolu bir sesle. Tartışma kesildi.

Mahalledeki arkadaşlardan, ödevlerinde ve yazılılarında yardım etmem şartıyla destek sözü aldım. Son odunları çeke çeke okula giderken halsizleşiyor, karların üstüne yığılacak gibi oluyordum. Soğuk yine

kesiyordu bir yerlerimi, titriyordum. Dayanmalıydım. Bir iki arkadaşın özverili çabasıyla okula varabilmiştim.

İlk iki derste bir sorun yoktu. Teneffüse çıkmadım. Sobanın başından ayrılmadım. Boğazım ve burnum kilitlenmişti. Nefes almam güçleşmişti.

Matematik dersindeydik. Öğretmen ödevleri kontrol ediyordu. Yapamayana, yanlış yapana dayak atıyordu. Derslerle, ödevlerle ilgili ne bir azar işitmiştim ne bir fiske yemiştim. Her derste başarılı, sorumluluğunu bilen bir öğrenci olarak kabul ettirmiştim kendimi. Öğretmen ödevimi sorduğunda, boğuk bir sesle:

- Hastaydım, yapamadım, dedim.

Hiç beklemediğim bir şey, sol yanağıma öyle bir şamar attı ki kafam duvara çarpıp döndü. Gözüm kararardı. Bir süre sınıfı, öğretmeni bir sis perdesinin ardında gördüm. Kendime geldiğimde, öğretmen, masasına yönelmişti. Hâlâ ayaktaydım, sırama tutunuyordum. Parmak kaldırdım.

- Ne var? dedi.

- Öğretmenim, ben bu basit soruları yapamayacak biri değilim. Size hastayım dedim. Bana haksızlık ettiniz.

Durdu:

- Ya, demek sana haksızlık ettim ha! Gel buraya bakalım! dedi.

Öfkenin gücü cesaret verir insana. Halden takatten düşmüş bedenleri diriltir, sapasağlam yapar onları.

Tahtaya hırsla çıktım, problemleri soracak sanısıyla elime tebeşiri aldım.

- Bırak, bırak onu da yanıma gel, dedi.

Gittim. Masasının çekmecelerinden birinde düzgün, pürüzsüz bir keser sapı vardı, onu çıkardı:

- Uzat ellerini!

Önce sol elimi açarak uzattım.

- Parmak uçları! dedi.

Önce parmak uçlarıma, sonra avucumun içine bütün gücüyle sopayı indirdi. Yandı parmak uçlarım, avucumun içi yandı. Sağ elimde de tekrarladı bunu. Avuç içim yaralı olduğu için daha büyük acı verdi bana.

- Şimdi söyle, sana haksızlık mı etmişim?

- Evet!

Bu yanıt onu kıpkırmızı etmişti. Acıya rağmen ben de kızgındım. Gözümden dökülen yaşların hangi duygudan kaynaklandığını bilmiyordum. Sınıf buz kesmişti. Bazı öğrenciler sıralarının üstüne kapaklanmış korkudan titriyordu. Ön sırada oturan iki kızın gözlerinin kızardığını gördüm.

İkinci turu tamamladığında aynı soruyu sordu. Yanıtım daha kısık sesle de olsa aynıydı:

- Evet!

Sopa, üçüncü kez sol elimin parmak uçlarına indiğinde feryadı bastım. Baş ve orta parmağımın tırnak

uçlarından kan çıkmıştı. Canım çok yanıyordu. Üfleyerek acılarını dindirmeye çalıştım parmak uçlarımın. O gülüyordu. Ağlamaklı bir sesle:

- Yapmayın öğretmenim! Canım çok yanıyor, dedim.

- Yalvarma lan! Delikanlılık taslamak kolay mı? Uzat diğer elini!

Yalvarmak... Akşam anneme bile yalvarmamıştım, beni doktora götür diye. Şimdi ben bu ruhsuz adama mı yalvarmış oluyordum? Öfke bütün acılarımı bastırmış, beni artık ne olacaksa olsun çizgisine taşımıştı. Ölümse ölüm, kalımsa kalım. Elimi uzatmayacaktım:

- Hayır! dedim, dişlerimi sıkarak.

Şaşırmıştı:

- Uzat!

Sınıfta, sessiz sessiz ağlayanlar çoğalmış olacak ki bir uğultu yükselmeye başladı. Sonradan öğrenecektim altına kaçıranlar olmuş, özellikle ikinci sınıftan. Ön sıradaki iki kız artık bakamıyorlardı.

- Uzat dedim sana! Böğürüyordu.

Ne olacaksa olsun. Korkmuyordum.

- Hayır!

Ayağa kalktı. Sol eliyle sağ omzumdan tuttu. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Yüzünü korkunç bir hal almıştı. Sopayı havaya kaldırdığında gözlerimi kapadım.

Artık her şey bitecekti. Kafama gelen sopa ya bayıltacak ya da öldürecekti. Tükendiğimi hissettim. Onun kolu beni ayakta tutuyordu.

Gözlerim kapalı, sopayı beklerken bir çığlıkla kafamı aşağı bastırmaya çalışan iki ince kol hissettim.

- Hayır, yeter öğretmenim! Öldüreceksiniz! Bize vurun!

Öndeki kızlardan biri başımı gizlemeye çalışırken, diğeri öğretmenin bacağına sarılmış, bunları söylüyordu.

- Çekilin, geberteceğim!..

Kapıya yakın oturan öğrencilerden biri kapıyı açıp ağlayarak bağırıyordu:

- Yetişin, öldürecek!

Sopalı kolunu indirmişti öğretmen, müdür içeri girdiğinde. Kolumu bıraktı. Müdür, onu alıp odasına götürdü. Sonra dönüp yanıma geldi. Ellerime baktı, sert bir sesle:

- Dışarı çık, kara bastır ellerini. Fazla şişip morarmazlar.

O iki kız öğrenciyle denileni yaptım. Dayağın ve soğuğun şiddeti büyüktü. Ellerim ve parmaklarım çocuktu daha. Neydi bu çektiklerim? Böyle hayat olmaz olsundu. Hüngür hüngür ağlıyordum. Kendimi tutamıyordum. Bırakacaktım okulu. Bütün okulların canı cehenneme! Sövüp sayıyordum.

Beşinci sınıftan bir abla geldi yanıma. Olayı öğrenmişti. Yaşıtlarından farklıydı, göğüsleri büyük olduğundan pek öyle oyunlara katılmazdı. Ben de çoğunlukla katılmazdım. Elimden tutardı, bir kenara çekilirdik. Sohbet ederdik. Öğretmenlerimiz için "insan değil onlar" derdi. Çoğu düşüncem örtüşüyordu onunla.

- Sana helal olsun! Sen dayak yemedin, işkenceye direndin. Kendinle gurur duymalısın, dedi.

Şaşkın şaşkın yüzüne baktım. Dalga geçiyor olmalıydı. Az daha ölüyordum dayaktan, bana gurur duymalısın, diyor. Ellerimi karın içine sokup çıkarmayı bırakıp ayağa kalktım:

- Bu mosmor ellerle mi gurur duyacağım.

Ellerimi elinin içine aldı:

- Bu eller ve bu ruhunla, dedi. Haklılığında direndin. Ona bir fiske bile vurmadın, ama o yenildi, sen kazandın.

Beni yanağımdan öpüp, başımı göğsüne bastırdı. Övücü sözler söylemeye devam etti.

Derslerdeki başarımı överdi çevremdekiler. Ama bu farklıydı. Yenildiğimi sandığım bir anda biri bana yendiğimi söylüyordu. Beni kurtaran o kız arkadaşlarım da onu destekliyordu:

- Onlara inat devam edeceksin okumaya, pes etmek bu direnmeye yakışmaz, tamam mı? dedi abla.

Başımı olur anlamına gelecek biçimde salladım. İki kız arkadaşımla el ele sınıfa doğru yöneldik. Birbirimize bakıp gülüyorduk.

Sevilmek ne güzel şeydi! Ellerim, parmaklarım küçücüktü daha; ama bana kazandırdıkları sevgi büyüktü.

Kaybettiğimi sandığım o güvenilir limanı, bedeller ödeyerek de olsa, kurabileceğim düşüncesi bir tohum halinde içime o an düşmüştü.

***

Lisede okurken, bir devrimci olarak ünlendiğimde, o öğretmen, benim için, "Belliydi onun böyle olacağı; yılanın başı küçükken ezilmeliydi." demiş. Bu sözü duyduğumda parmak uçlarıma baktım.

Ellerim, parmaklarım hesap soracak kadar büyüktü; yüreğimse hasta ve yaşlı bir insanı affedecek kadar koskocaman.

sustalı

Haziran güneşi, yoğun nemi de yanına alarak bizi boğuyordu. Denizin, dağların, arada bir güneşin önünde duran bulutların yapabileceği pek bir şey yoktu. Bizim de öyle... Kravatımızı gevşetmekten, sırılsıklam olmuş mendilimizle yüzümüzü, boğazımızı, ensemizi tekrar tekrar silmekten başka...

Okulumuzun son günüydü, birkaç saat sonra karnelerimizi alıp "tatile" çıkacaktık. "L" biçiminde sınıf sınıf dizilmiş, ortaokul ve lise öğrencileri olarak, sıcağa ve müdürün konuşmasına dayanmaya çalışıyorduk. Müdür, konuştukça coşuyor, coştukça daha fazla konuşuyordu:

- ...Biz ne yaptıysak sizlerin, vatana, millete hayırlı bir insan olmanız için yaptık, yapacağız. Disiplin

için, ara sıra ölçüyü kaçırsak da bunun; sizleri iyi birer insan olarak yetiştirme maksadını aştığını sakın düşünmeyin!..

Size göre iyi insan, "büyük" kimse, onun dediğinin dışına çıkmayan, hakkını aramayan insandır. Kendinden güçlüye boyun eğen, itaat eden, yalakalık yapan insandır. Bilmez miyim? Çok değil, iki ay önce, üzerimde bir partinin rozeti çıktı diye, ağzımı burnumu kanlar içinde bıraktığınızda söylemiştiniz bana: "Ya bize boyun eğeceksin ya okulu terk edeceksin!" Boyun eğmeyi birazdan göreceksin sen!

Sıkıcı bir konuşma... Bunaltıcı bir hava... Hadi rüzgar, gözünü seveyim! Bari sen acı bize! Bir an önce şu ödül töreni başlasa!

- Gerçekten yapacak mısın?

- Elbette, şüphen mi var?

Durdu, yalvarır gibi bir sesle:

- Yapmasan iyi olur, yine de sen bilirsin.

Ne yapacağımı paylaştığım tek insandı, yanımdaki sıra arkadaşım. Kaygılıydı. Ben de öyle...

Nihayet müdür, alkışlar arasında, bir başbakan edasıyla kürsüden iniyordu. Rüzgar da onu beklemiş olacak ki deniz tarafından hafif hafif esmeye başladı.

Sunucu kız kürsüye yönelmişti ki müdür yardımcılarından biri kısa bir uyarı için mikrofonu eline aldı.

Şu sunucu kız ne güzeldi! Onu daha önce görmemiştim. Saman sarısı saçları, yuvarlak, beyaz yüzü,

yeşil gözleri, minicik bir burnu ve onun altında küçük bir ağız ve dudakları... Lacivert yeleğinin altında açık mavi gömlek... O gömleğin ve yeleğin düğmelerini zorlar gibi duran diri göğüsler... Lacivert eteğin altında, ince siyah çorapların güzelliklerini gizleyemediği bacaklar... Kusursuzdu. Belli ki Allah onu geniş bir zamanda yaratmış. Beni ise yanlış zamanda... Ah anam ah! Beni neden daha erken doğurmadın? Şimdi şu Sarı'yla aynı sınıfta okumak vardı.

Sordum, yanımdakilere. Lise 2'lerin en çalışkanıymış. Hem güzel hem çalışkan... Tam bana göre; ama ben henüz orta 2'deyim. Yüreğimde müthiş bir sızı... Ne olurdu be anam, beni erken doğursaydın?

Kız kürsüdeydi:

- Şimdi de lise son sınıflar adına sizlere bir konuşma yapacak olan Meriç B...'yi kürsüye davet ediyorum.

Kocaman bir alkış liselilerden. "Meriç! Meriç!" tezahüratları, kızlı erkekli...

İyi seçim. Lisenin medar-ı iftiharı... Sahibinin sesi... Altı yıllık okulu dokuz yılda bitirme "başarısı"nı gösteren, kendinden zayıf öğrencileri bir bahane yaratıp döverek "kahraman" olan, kendine denk öğrencilerle kol kola girerek "Var mı bize yan bakan?" diyen, öğretmenlerin ve idarenin karşısında el pençe divan durup, el etek öperek "saygı"sını göstermeyi ihmal etmeyen, iyi aile çocuğu, eşraftan birinin oğlu, bandocu, futbolcu... Bütün liseli kızların gözdesi... Acaba şu benim Sarı da mı ona hasta?

Kıskanıyorum galiba. Nesini kıskanayım? Karı kız ve top muhabbetinden başka bir şey bilmeyen bu yalakayı mı? Beş kuruş etmez benim paramla. Ama okul idaresinin, öğretmenlerin, liselilerin, hele hele liseli kızların parasıyla... Şu Sarı'nın parasıyla kaç kuruş eder acaba? Kıza bak, nasıl da baygın baygın bakıyor ona! Ah Sarı! Birazdan göreceksin sen de!

Bu arada neler yumurtluyor Meriç beyzademiz?

- ...Biz mezun olanlar biliyoruz ki bu zorlu yolda çektiğimiz acılar, milletimizin şanına, şerefine uygun şahsiyette olmamız içindi. Bu nedenle, o acıları burada bırakıp aziz milletimizin şanını, şerefini temsil eden bir hayat süreceğiz...

Şanı, şerefi senin gibilerin temsiliyetine kalmışsa yandı koca Türk milleti! Bu sözleri bile sen yazamazsın Meriç! Kimbilir hangi öğretmen yazıp verdi sana?

- ...Bizi, yüce bir milletin şahsiyetli insanları olarak yetiştiren, siz fedakâr öğretmenlerimiz! Size ömrümüz boyunca borçlu kalacağız. Çizdiğiniz yoldan şaşmayacağız!..

Eskiden şapka vardı bu okulda. Şimdi de olsaydı da şapka çıkarsaydım bu sözlere, bu yakalalığa. Konuş Meriç, konuş!

Büyük bir alkış ve tezahürat arasında indi kürsüden. Kasıla kasıla sıradaki yerini aldı. Boşunaydı kasılması; gün, benim günüm olacaktı.

Ve nihayet! Ödül töreninin başlayacağını söylüyordu Sarı. Önce lise son sınıftan takdir alan iki öğrenci

tek tek anons edildi. Ödüllerini ve belgelerini gösterip kendilerini alkışlattılar. Sonra gelenler de aynı şekilde hareket etti. Orta son sınıflara geldiğinde heyecanım iyiden iyiye artmıştı. Rüzgar serinleticiydi; ama şimdi de heyecandan terleyip duruyordum. Başarabilecek miydim? Arkadaşım kulağıma eğilip:

- İstersen vazgeç, dedi.

- Hayır, mutlaka yapmalıyım.

- O zaman sakin ol!

Orta ikinci sınıflara belge ve ödülleri verecek öğretmenler anons edildi önce. Biri geçen yıl notumu kırıp takdir almamı engelleyen bir bayan öğretmendi. Bir arkadaşımın velisiyle yakın dosttular. O veliye benim için "Zeki, çalışkan; ama sevimsiz, itici bir çocuk. Onu takdir alan diğer öğrencilerle bir arada görmeye gönlüm razı olmadı." demiş. Diğeri ise Hilal Bıyık. Geçen yılki sınıf öğretmenim. Karneleri verirken teşekkür belgelerini de dağıtıyordu. Takdir beklediğimden hem teşekkür belgesini hem de karneyi ona geri vermeye çalışmıştım. Beni iyice bir dövmüştü ve "Teşekkür senin neyine yetmiyor?" diye aşağılamıştı.

İyi ki onlara vermişlerdi bu görevi. Kızgınlığım heyecanımı biraz olsun yatıştırmıştı.

İlk beni çağırırlar sanmıştım; ama başka şubeden bir arkadaşı çağırdılar. Ödülünü ve belgesini aldı. Yanak yanağa öpüştüler öğretmenlerle, diğerleri gibi kendini alkışlattı. İki arkadaş daha çağrıldı ve aynı süreç

tekrarlandı. Yüreğim küt küt atıyordu. İntikam zili çaldı nihayet. Sarı adımı anons etti. Ne kadar zordu bini aşkın kişinin gözü önünde yürümek! Yere basıp basmadığımdan bile emin değildim. Belki eğilip bükülüyor, belki de uçuyordum. Yapacaklarımı planlarken bu durumu hiç düşünmemiştim. Bayan öğretmen ödülüm olan altın renkli dolma kalemi bana uzattığında kendime gelmeye başlamıştım. Tokalaştık, benden önceki diğer öğrenciler gibi yanağımı uzattım; fakat o ne? Yüzünü buruşturarak deniz tarafına döndü:

- Tamam, tamam! Başarılarının devamını dilerim, dedi soğuk bir sesle.

Bozulmuştum, ama sesindeki istemezlik beni kendime getirdi. Hilal Bıyık da takdir belgesini verip tokalaşmakla yetindi. Zaten ben de aynı salaklığı yapmamış, yanağımı uzatmamıştım.

Arkamı onlara dönüp üç beş adım ilerledim. Öğrenciler bana bakıyordu. Onları süzdüm. Önce ceketimin düğmelerini çözdüm. Bu, asiliğin en basit göstergesiydi. Dolma kalemi öğrencilere gösterircesine kaldırdım, zorlanarak da olsa ikiye böldüm. Arkama bakmadan sol omuzumun üstünden geriye doğru savurdum. Bir an sessizlik oldu. Takdir belgesini yukarı kaldırıp dört parçaya böldüm ve parçaları rüzgarın eline bıraktım. Hızlı ve emin adımlarla sıradaki yerime geçtim. Sarı dahil, herkes şaşırmıştı, birbirine bakıyordu.

Hilal Bıyık hiddetten köpürüyordu. Bağıra çağıra bana doğru koştu. Birkaç öğretmen de bize doğru

hareketlendi. Sakin olmaya çalışıyordum. Elimi ceketimin sağ dış cebine soktum. Sustalıyı sıkıca kavradım. Avuçlarım terliydi. Hadi be "iki gözüm", güç ver bana! İçimdeki korkuyu sök, at! Hilal Bıyık yumruğunu kaldırıp tam indirecekti ki bir öğretmen kolunu tuttu. Hilal Bıyık köpürüyordu:

- Ulan it! Geçen yıl takdir gelmedi diye, ortalığı yıkmıştın! Şimdi ödülü de belgeyi de beğenmiyorsun ha! Bir de hakaret ediyorsun!

Elim hâlâ sustalıdaydı. "İki gözüm"den güç alıyordum:

- İki yıldır beni aşağılayıp duruyorsunuz. O belgeyi ve kalemi verirken aşağılamadınız mı? Hadi, inkar et!

Dişlerim sıkılmış, ağlamaklı bir halde söyledim bunları. Bir bayan öğretmen:

- Kapat çeneni! Şuna bak, hem suçlu hem güçlü! Defol git, nereye gideceksen! dedi.

- Karnemi arkadaşıma verin, gidiyorum, dedim.

Sıranın arka tarafından ayrıldım. Deniz tarafındaki bahçe kapısına yöneldim. Asiliğin ikinci göstergesi kravatı çıkarıp gömleğin üst iki düğmesini açmaktı. Bunu göstere göstere yaptım. Sallana sallana okuldan sahil yoluna inen merdivenlerin başına kadar gittim. Yüzümü toplu halde bulunan öğrencilere dönüp beklemeye başladım. Benden sonra takdir belgesini ve ödülünü alan orta birinci sınıf öğrencileri kendilerini alkışlatmadan yerlerini aldı. Bu hoşuma gitti. İntikamımı almıştım, bir fiske bile yemeden. Yüreğim kuş gibi hafiflemişti.

Karneler dağıtlamaya başlandı. Merdivenin başında büyük bir taş vardı; oval biçimde yontulmuş, tarihi bir taş. Sırtımı ona dayayarak merdivenden inen öğrencileri izlemeye başladım. Kimisi zayıflarından dolayı ağlıyordu. Bana ters ters bakanlar da vardı içlerinde. İlk kez, takdiri beğenmeyen birini görüyorlardı herhalde. Sınıf arkadaşlarım da bir iki yanımda toplanmaya başladı. Benim gözüm Sarı'da ve Meriç'teydi. Sıra arkadaşım karnemi uzattığında bakmaya bile tenezzül etmedim, katlayıp cebime koydum.

- Şimdi ne yapacaksın? dedi yakın arkadaşım.

- Bekle, merak ediyorum, insanlar ne düşünüyor diye.

Kimine göre salaktım, kimine göre kahraman. Herkes, gelecek yıl öğretmenlerin canıma okuyacağını söylüyordu. Varsın olsundu. Ok yaydan çıkmıştı bir kere.

Liseliler gözüktü. Bana bakıp bir şeyler fısıldaşarak merdivenleri iniyorlardı. Meriç ve tayfası da gözüktü. Sarı yanlarındaydı. Merdiven başına geldiğinde Meriç bana baktı:

- Şu velede bak! Mezuniyet törenimizin içine etti. Ulan kendini ne sanıyorsun sen?

- Ağzını topla oğlum! Doğru konuş!

Aramızdaki öğrenciler kenara çekildi. Bana doğru bir iki adım attı.

- Gel, dedim. Delik deşik olmak istiyorsan gel!

Boydan 40, enden 20 santim fark var, yaklaşık olarak. Bu farkı "iki gözüm"le kapatabilirim. Sustalımı çıkarıp "şak" diye açtım. Durdu, yüzü renkten renge girdi. Bir sustalıya bir bana baktı. İmdadına yanındaki kız yetişti:

- Bırak Meriç! Solcuymuş bu çocuk; disipline de gitmiş bu yüzden.

- Yaa! Dua et ki küçüksün!

- Tamam, ben dua edeyim de sen de üç ay oruç tut; seni lime lime etmedim diye.

Sınıf arkadaşlarımın kahkahaları izledi sözlerimi. Sarı'ya takıldı gözlerim. Şaşkın şaşkın bakıyordu hâlâ. Ne olur be Sarı, bekle büyümemi!

Meriç ve tayfası homurdana homurdana merdivenlerden inerken sustalımı kapatıp, öpüp cebime koydum:

- Vay be! Nelere kaadirsin sen "iki gözüm"! Amma güç verdin bana!

Gülerek arkadaşlarıma döndüm:

- Yapacağımızı yaptık, postamızı da koyduk. Hadi gidelim!

Merdivenden inerken kol kola girip kahramanlık türküleri söylemeye başladık. İki kişi sağımda, iki kişi solumda, en önde iniyordum. Bizden önde gidenlerin, özellikle Sarı'nın işiteceği bir biçimde söylüyorduk türküleri. Arada yüksek sesle naralar atıyorduk:

İzmir'in kavakları
Dökülür yaprakları
Bize de derler Çakıcı, yâr fidan boylum
Yakarız konakları

Haydaaaa!

...

Naralar attıkça coşuyorduk. Coştukça sayımız da artıyordu. Biraz önümüzde, üç kız arkadaşıyla giden Sarı naralarımızı duydukça dönüp bakıyor, gülüyordu.

Gün, bizim günümüzdü!

otlak meydan muharebeleri

Çocukluğumun ve gençlik yıllarımın hemen hemen bütün yazları yaylada geçti. Haziranın sonlarına doğru çıktığımız yaylalardan okullar açılınca inerdik köye. Bu zaman zarfında bir iki kez köye indiğim olurdu; ama bu, çok kısa süreli bir değişiklikti benim için. Köydeki işler, bana ağır geliyordu ki annemin yaptığı iş dağılımında bana hep yayladaki işler düşerdi: İnekleri otlağa götürmek ve beklemek kolay bir işti. Çayır biçmekte zorlansam da başarılı olabiliyordum. Dumanı, çisesiyle gelen soğuğu, yarım saat içinde teni yakan güneşi bedenimin dayanıklığını artırıyordu. Ama yaylanın asıl katkısı düşünsel ve ruhsal gelişimimde kendini gösteriyordu. Edinimlerimi yaşıtlarımla bol bol tartışma olanağı buluyordum. Ortaklaşa oyunlar, etkinlikler hatta kavgalar yapma olanağı köyden çok

daha fazlaydı. Böyle olunca daha sıkı dostluklar, ilişkiler kurabiliyordu çocuklar.

Bir çocuk evin yolunu bilir bilmez, ineklerini ayırt eder etmez bir çoban olarak bulurdu kendini o yemyeşil otlaklarda. Tabi ki kendi obasındaki diğer çocuklarla birlikte. Artık ineklerin doyup doymamasından, su içip içmemesinden o sorumludur. Bu, bizim köylerde bir çocuğun yapması gereken en basit işti.

Ama bu görünüşte böyleydi. Yaylanın aşırı soğuğu, aşırı sıcağına dayanıp dayanmamanın yanı sıra başka başka güçlükler de çıkıyordu.

Her obaya ait, sınırları kabaca belirlenmiş otlaklar vardı ve bu otlaklar, o obadakilerin ortak kullanımına, tasarrufuna verilmişti. Bir çeşit ortak mülkiyet diyebiliriz. Oba, bu ortak mülkiyetin içinde kuruludur. Ama her hane, evinin çevresinde iki ile beş dönüm arasında bir otlak parçasını özel tasarrufuna -siz buna özel mülkiyet deyin- dönüştürmüştü. Kış için çayır yapılıyordu bu bahçelerde. Gücü olan, obada kimsenin ses çıkaramayacağı kişiler, birkaç bahçe birden özel mülkiyetlerine geçiriveriyordu. Tel örgülerle ya da fıraktılarla çevrilen bahçeler arttıkça ortak mülkiyet daralır, ineklere, koyunlara birden yetmemeye başlardı. Hemen her obada özel mülkiyet leyhine, ortak mülkiyet aleyhine gelişmeler olduğundan, inek ya da koyun çobanları başka obaların ortak mülkiyetini ihlal etmekten başka yol bulamazdı. İhlalin olduğu yerde savunma, dolayısıyla çatışma kaçınılmazdı.

Obamızda koyun besleyen bir aile dışında kimse yoktu. İnek sayısı da diğer obalara oranla orta düzeyde sayılabilirdi. Bizim, başka oba otlağını ihlal etmemiz sözkonusu olmazdı pek. Ama özellikle bitişiğimizdeki Munzura Obası'nın koyun ve inek sürüleri sık sık otlaklarımızı ihlal ediyordu. Büyüklerimize anlatıyorduk durumu:

- Falan obanın koyunu otlaklarımıza girdi.
- Taşlayın!
- Munzura inekleri bahçe kenarlarına geldi dayandı.
- Kovun, uzaklaştırın!
- ...

Demesi kolaydı. Taşlarla deyneklerle birbirimize girerdik. Kafalar yarılırdı, etler morarırdı. Burunlar kanar, gözler şişerdi. İnekleri doyurabilmek, ortak mülkiyeti korumaktan geçerdi. Bu, biz çocuklara yüklenen tarihsel bir görevdi. Büyükler sadece söylenir ve emir verirdi.

Bizim aramızda da eşitsizlik vardı. İneği çok olanlarla az olanlar arasında... İneği çok olanlar kavgaya daha çok itilirdi.

Yaylanın doğası gibi vahşi ve çelişik kavgalarla bir sonuç alamıyorduk. Üstelik çocuk bedenlerimize verdiğimiz "hasar" büyük olabiliyordu. En iyisi bir çatışma, bir kavga "hukuku" oluşturmaktı. Kavgadan kavgaya, yıldan yıla olgunlaştırdığımız bir kavga hukuku çıkardık.

Adını koyamadığımız bu hukuk, bugünden bakıldığında, çok ileri, çok insaniydi:

Zamanda ve meydanda birlik kuralı... Taraflar, üzerinde anlaştıkları belli bir zamanda kavgayı başlatıp bitirmek durumundaydılar. Bu zaman, yarım ya da bir saati aşmıyordu. Kavga, sınırları önceden belirlenmiş bir alanın içinde yapılırdı ki bu alana "er meydanı" diyorduk. Rakipler, kavga ede ede birbirlerini bu alanın dışına çıkarmaya çalışırdı. Alanın dışına çıkan, bir daha alana giremezdi, o yenik sayılırdı. Bunun dışında ağzı ya da burnu kanayan da yenik sayılırdı önceleri. Ama bunu değiştirdik. Benim burnum hemen kanadığı için bu kuralın yerine pes demeyi getirdik.

Belirlenen zaman diliminde alanda hangi taraftan daha çok kişi kalmışsa, o taraf galip sayılırdı. Ve obaların otlak sınırları, bu muharebe sonucuna göre yeniden çizilirdi.

Güçlerde nicelik ve nitelik bakımından denklik, eşitlik kuralı... Tabi ki bu şekilde kavramlaştıramıyorduk. Er meydanına çıkan taraflar sayıca eşit olmalıydı. Eşleşmelerde, yaş farkının ikiyi aşmaması gerekiyordu. Bu kuralı işletmekte zorlanıyorduk. 6 ile 14 yaş grubu arasındaki çocukların katıldığı bir muharebeydi yaptığımız; ama çoğumuzun nüfus kağıdı yanımızda olmadığı için daha büyük yaştaki çocuklar, gençler bir hile unsuru olarak, oluşturduğumuz hukuku bulanıklaştırıyordu. Daha sonra eşleşmelerde yaş beyanından çok bedeni dikkate almaya başladık. Kavga isteyen taraf,

kendi ekibinin sayısı, yaşı ve beden durumu hakkında diğer tarafa önceden bilgi vermek zorundaydı; diğer tarafın bu beyana göre hazırlık yapma hakkı vardı.

Bazı yıllar hiç yapmadığımız, bazı yıllar bir iki kez yapmak zorunda kaldığımız otlak meydan muharebelerinde kullanılacak alet, araç-gereçlerde de eşitlik kuralı vardı. Bir kere kesici, delici aletler kesinlikle yasaktı. Taraflar birbirlerini sıkı bir aramadan geçirirlerdi bu nedenle. Taş, demir gibi ağır yaralayıcı maddeler de kavgada kullanılamazdı. Can havliyle biri kullansa o taraf hükmen yenik sayılırdı. O kişi bir daha meydan muharebesine katılamazdı.

Kavga, tarafların anlaşması üzerine ya deynekle olurdu ya da deyneksiz. Bir kez deynekli kavga yapmıştık. Deynekle kafaya, hayalara vurmak yasaktı. Kollara, bacaklara, sırta vurulabilirdi. O kavgada iki taraftan çocukların morarmadık yerleri kalmadığından deynekli kavgayı tercih etmedik sonraki süreçlerde.

En güzeli bedenlerimizi yetkin bir silaha dönüştürmekti. Yumruk, şamar, tekme, kafa... Tırnak kullanılamazdı, kavga öncesi tırnak kontrolü yapılırdı. Tırnak gibi, saçları çekmek, ısırmak kız kavgası olarak görülür ve aşağılanırdı. Boğazı sıkmak, hayalara vurmak, göze parmak sokmak da yasaktı. Bir tür spor müsabakası gibiydi kavgalarımız. Güçlü olan kurallara uyarak kazansındı. Mertliğimizi, yiğitliğimizi, dayanıklılığımızı test ediyorduk bu muharebelerde.

Yenelim, yenilelim ya da berabere kalalım, muharebe bitiminde birlikte suya gider üstümüzü başımızı temizler, yaralarımızı sarardık. İki taraf muharebenin değerlendirmesini yapardı. "Şu, şununla eşleşseydi galip gelebilirdiniz." ya da "Şu, iyi dövüşemiyor, onu bir dahaki kavgaya iyi hazırlayın." gibi dostane değerlendirme ve öneriler yapılırdı. İçimizde de değerlendirmeler yapardık. Adını koyamasak da o sözcükleri henüz bilmesek de bir eleştiri-özeleştiri mekanizmasını işletirdik. Yetersizliklerimizi, artılarımızı gündem yapardık, haftalarca tartışırdık. Adı konulmamış bir örgüt gibiydik, bugünden bakıldığında. Ortaklaşa karar alan, hazırlık yapan, eyleme geçen, sonucu değerlendiren bir yapı. Bütün oba çocuklarını kapsamazdı, gönüllülük temelinde oluşan, geçici bir yapıydı. Ama bir kuralı vardı ki gruba katılsın katılmasın obadaki bütün çocukları hatta rakip oba çocuklarını da yakından ilgilendirirdi: Korkakların lanetlenmesi.

Kavgaya katılımın zorunluluğu yoktu. Soruna duyarlı olan, kendini sınamak, göstermek isteyen çocuklar bir araya gelir, sözleşirlerdi. İlkeler, kurallar gözden geçirilir, hazırlıklar yapılır, kaç kişinin kavgaya katılacağı, bunların özellikleri karşı tarafa bildirilirdi. Birinci tip korkaklar, er meydanına çıkıldığında kendini gösterirdi. Söz verdikleri halde er meydanına gelmeyenler. Yedekte olan varsa bu açık bir ölçüde kapatılabilirdi.

Ama ikinci tip korkakların tahribatı giderilemezdi. Onlar er meydanına girer, rakibiyle eşleşir, daha ilk yumruğu, ilk şamarı, ilk tekmeyi yer yemez "Yandım anam! Öğğ!.." diye, böğüre böğüre kendini er meydanının dışına atarlardı.

Onları gören, seslerini duyan şişlenmiş, bıçaklanmış sanırdı. O an kavga durur, her iki taraf da burada bir korkaklık olduğunu tespit eder ve o korkağı aşağılardı. Birinci tip korkaklar da aşağılanırdı. Korkak olarak nitelenenler diğer oba çocukları tarafından da ciddiye alınmazlardı. Sözleri, beyanları geçersizdi. Kendi oba çocukları içinde ikinci sınıftılar. Zorunlu kalınmadıkça oyunlara alınmazlardı. Mertlik, yiğitlik ayırt edici bir özellikti ve adı konulmamış o örgütlenme içinde mert ve yiğit olanların belirleyici olmasını sağlardı.

Korkak sıfatı, kişinin er meydanına çıkması ve yensin ya da yenilsin, kavganın hakkını vermesi ile hem kendi tarafının hem de karşı tarafın ortak kararıyla kaldırılırdı. Pratikte yapılan bir yanlışın, bir kusurun özeleştirisi, o yanlış, o kusur giderilerek verilmiş olurdu.

Sert eleştiriler, aşağılamalar başlangıçta işe yarıyordu. Ama bizi de yalnızlaştırmaya götürüyordu. Gönüllülük esasına dayanan yapımıza katılımlar azalıyordu. Yakın bir arkadaşım korkak sıfatıyla damgalanmıştı. Çok üzülmüştüm; ama karar doğruydu, sözünde durmamıştı. Bir gün nedenini sorduğumda,

dövüşmeyi bilmediğini, bu yüzden korktuğunu söyledi. Dövüşün öğrenilen bir şey olduğunu dilim döndüğünce ona anlatmaya çalıştım. Bildiğim teknikleri göstermeye başladım. Başka arkadaşlar da bu sürece katıldı, katkı sundu. Kendini hazır hissettiğinde bir meydan muharebesi düzenledik. Hepimizden iyi dövüştüğü ortak kanımızdı. Bunun üzerine eleştirileri yıkıcı, aşağılayıcı olmaktan çıkarıp yapıcı kılmaya karar verdik. Ama, er meydanında alınan korkaklık sıfatının yine o meydanda atılması kuralı hep geçerli kaldı.

***

Otlak meydan muharebelerini ve onlar için kendiliğinden oluşan o ilkel örgütlenmeleri anımsayacaktım 12 Eylül 1980 sürecinde. Hani şu evrenin ve ülkenin efendilerinin hazırladığı; kimine göre faşist, kimine göre Bonapartist, kimine göre ise kımıl zararlısına karşı yapılmış olan "yurtsever" darbe sürecinde...

Evrenin ve ülkenin efendileriyle göbek bağımı kendim koparalı bir iki yıl olmuştu ki efendilerin savaş davetiyesi çıkageldi. Davetleri kabulümüzdü(!) Bir tarafta IMF, DB güdümlü, ABD'nin o zamanki başkanı Carter'in "bizim çocuklar" dediği, TÜSİAD yaldızlı, omuzu bol yıldızlıların hiçbir kural tanımayan, pervasız orduları; bizim tarafta toplumumuzun en bilinçli, en yiğit, en mert ve üretken ve bilekleri yürekleri gibi koskocaman olan işçileri, köylüleri, gençleri, kadınları, erkekleri... Başımızda bilinçlilerin bilinçlisi, kahramanların kahramanı,

keskin bir öngörü gücüne sahip önderliklerimizle(!) gerek kendi toplumumuzun gerekse insanlığın gelmiş geçmiş bütün acılarıyla bilenmiş olarak hazır ve nazırdık. Ellerimizde; her çeşit kalın zırhla donatılmış modern Aiskylosları, topuklarından vurup safdışı edecek Paris'in okları ya da dağları un ufak ettiği gibi çelik zırhları da paramparça eden Ferhat'ın gürzleri vardı. Ne zaman, nerede, ne ile ve nasıl yapacağımız; o büyük ve dahi önderliklerimiz tarafından önceden belirlenmiş ve bize ezberletilmişti(!)

Önderliklerimiz korkuyu, teslimiyeti ve ihaneti saflarımızdan söküp atmada çok maharetliydiler. Biz de biliyorduk; aslanın kükrediği yerde sırtlanların, çakalların, kurtların ve itlerin kuyruklarını arka bacakları arasına kıstırıp kaçacak delik aradığını. Sesimizin ayarını buna göre düzenlemişti önderlerimiz. Saflarımızın başında kaşlarını çatıp, gözlerini ufukta görünen efendilerin ordularından bir an bile ayırmıyorlardı. "Ordular, ordularınız, vız gelir bize vız!" diyorlardı.

Nihayet o gün geldi. Yapılan, savaşların anasıydı.

"Mübalağa cenk olundu"

Bütün mevzilerde göğüs göğüse, dişe diş bir mücadele verildi. Çocukluğumdaki otlak meydan muharebelerinden çok daha yiğitçe, mertçe savaş verdik. Mevzilerden bir bir sökülüp atılsak da, on bin on bin, yüz bin yüz bin zulümhanelere çekilsek de bin bir türlü eziyete, haksızlığa maruz kalsak da tarihin bize biçtiği rolü oynamış, yeryüzünü aşkın yüzü yapma kavgasını vermiştik(!)

Önderlerimiz hiçbir zaman er meydanının dışına çıkmayı düşünmediler. Hiçbiri yerlere yatıp "Pes, pes!" diye bağırmadı, kimseyi yardıma çağırmadı.

Onlar ki getirmediler bu savaşta şan-ı devrimciliğe halel
Bu yüzdendir ki sermayenin ordularına olsalar sezadır madalyalı general.

Yenildik(!)

Ben otlak meydan muharebelerinden de bilirim yenilgiyi. Ağzımız burnumuz kanlar içinde, sürüklene sürüklene er meydanı dışına atılmışlığımızı... Gençliğimin "yenilgisi" kuşkusuz daha ağırdı: Ölü bedenlerimiz er meydanına gömülüyordu. Dirilerse idam için sehpaların hazırlanmasını bekliyordu.

"Tarihsel, sosyal şartların zaruri neticesi bu"

Efendiler; teslimiyeti hiç düşünmeyen, yenileceğini bile bile savaş meydanına çıkan önderlerimizin kahramanlıklarından çok etkilenmiş olacaklar ki onları "asma"dılar, "besle"diler.

Efendilerin bu jestini karşılıksız bırakmamak için olsa gerek, içerdeki ve dışardaki önderlerimiz, bir araya gelip, bir daha böyle büyük bir savaşa fırsat vermemek için kolları sıvadılar. Eskinin ezberlerini bozmaya uğraştılar ilkin. Hiçbir zaman başaramadıkları örgüt teorisini, hiçbir zaman içselleştiremedikleri o biricik kurtuluş ideolojisine sağlı sollu saldırmaya başladılar.

"Yenilgi"nin müsebbibi o örgüt teorisi, o ideoloji değil miydi zaten? Özeleştiri böyle verilmez miydi? Özeleştirinin pratikte verilmesi, ilkel örgütlenme modeline ait değil miydi?

Avrupa ne güzeldi böyle! Ekolojizmi, feminizmi, bilmem ne izmi vardı onların. Onları alıp daha fazla "birikim"li ve hatta "birikim"ci olmak doğru değil miydi? Hem böylece onlarca yıl bu ülkenin temel dinamikleri kafaları daha karışık bir biçimde kontrol altında tutulup daha kolay yönlendirilmez miydi? Yaptılar bütün bunları.

12 Eylül 1980'deki kahramanlıklarına(!) her ne koşulda olursa olsun, ideolojilerine bağlılıklarını(!) da ekleyeceklerdi.

Gençliğimin örgütleri, önderlikleri çocukluğumun o ilkel örgütseli ile karşılaştırılamayacak kadar yiğit, savaşçı ve ilkeliydi(!)

***

Her sınıfın fikri neyse zikri de özellikle fiili de odur.

Bilirim.

Özel mülkiyetle az çok bağı olanların tümden bir kopuşu gerçekleştiremeyeceğini ve bu yüzden bu kesimlerden gelen önderliklerin ciddi durumlarda ödlek ve dönek olabileceğini de bilirim ve söylerim.

Ya o sevda?

Toplumumuzun ve insanlığın kurtuluşu... Yeryüzünü aşkın yüzü yapma sevdası ve kavgası... Bu görev özel mülkiyetle her türden bağını koparmış insanların yüreğine kazılmadıkça, bu ülkede hiçbir zaman "var edilmeyen" var edilmedikçe boşlukta kalacaktır. Ya da özel mülkiyetle az çok bağı olanların elinde, hayalcilik ve kuyrukçuluk arasında med-cezir manzaraları çizile çizile iğdiş edilecektir. Tarihin tekerrür etmesini istemeyenlerin dikkatine!

Kılıç ceran oldu artık oynuyor kında

Çocukluk dönemine ait am niteliğinde yedi anlatıdan oluşan bu kitap; Karadeniz'deki Rumların ve muhacir edilen Türklerin trajedilerinden başlayarak günümüze dek uzanan yakın tarih kesitlerini doğrudan ya da dolaylı biçimde barındırır. Her anlatı, yazarın sistemden kopuşundaki bir ya da birden çok köşetaşını içerirken bizi, toplumsal bir hesaplaşmaya, dönüşmeye de zorlar. Anlatılan, sizin de tarihiniz olur böylece.

Akıcı, yer yer şiirselliğe varan bir anlatımı var kitabın. Kalem; duygu sağanağında ağlar, isyan çığlıklarında kükrer, sivri ucuyla mizaha dönüşürken gülümser.

diyalektik